

Sankarittarien matka
Toiminnallisen pienryhmän mahdollisuudet vuorovaikutuksen rakentajana
maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen välillä
Anni-Reetta Sorell

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op
Arvioitavaksi jättämisaika huhtikuu 2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anni-Reetta Sorell	Sivumäärä 62
Työn nimi Sankarittarien matka: Toiminnallisen pienryhmän mahdollisuudet vuorovaikutuksen rakentajana maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen välillä.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Kimmo Lind	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Turun Tyttöjen Talo, Heljä Pitkänen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö käsittelee toiminnallisen pienryhmän mahdollisuuksia toimia sillanrakentajana valtaväestön tyttöjen ja maahanmuuttajatyttöjen välillä, sekä monikulttuurisen tyttöryhmän vuorovaikutuksen kehittymistä. Työ pyrkii vastaamaan monikulttuurisen nuorisotyön haasteeseen, jossa ainoastaan maahanmuuttajille kohdennettu toiminta ei mahdollista kohtaamista valtaväestön nuorten kanssa. Toiminnallisessa pienryhmässä kokeiltiin kohtaamisen mahdollistamista ilman perinteisesti monikulttuuriseen työhön liitettyjä teemoja, kuten kulttuurien ja niiden tapojen esittelyä. Tavoitteena oli antaa tilaa jokaiselle ryhmän jäsenelle tulla kohdatuksi yksilönä ja oman tarinansa kautta, ilman kulttuurillisiä ennako-odotuksia.</p> <p>Ryhmätoiminta toteutettiin opinnäytetyön tilaajan, Turun Tyttöjen Talon, toiminnassa 18–22-vuotiaille tytöille. Ryhmä toimi nimellä Oman elämänsä sankarittaret. Käytettyjen menetelmien tavoitteena oli tukea tyttöjen itsenäistymistä ja itsetuntemusta sekä antaa mahdollisuus luoda kontakteja samassa ikävaiheessa oleviin tyttöihin. Ryhmässä ei erikseen tuotu esiin monikulttuurisuutta, vaan toiminta perustui yhteiselle matkalle itseensä paremmin tutustuen ja omia ajatuksia jakaen.</p> <p>Tutkimus tehtiin osallistuvan havainnoinnin kautta, jossa ohjaajatyöpari toimi sekä ryhmän vetäjinä että havainnoijina. Keskeisenä teoreettisena viitekehyksenä toimivat tuoreet tutkimukset monikulttuurisesta nuorisotyöstä sekä arkipäivän rasmin ilmenemisestä koulumaailmassa. Opinnäytetyössä kuvataan ryhmätoiminnassa käytetty menetelmä, vuorovaikutuksen kehittyminen ryhmän toimimisen aikana, sekä toiminnan kautta havaitut tulokset ja kehittämisen tarpeet.</p> <p>Tutkimus osoitti toiminnallisuuden alentavan kohtaamisen kynnystä maahanmuuttajatyttöjen ja valtaväestön tyttöjen kesken. Sitoutuminen vapaaehtoisesti pienryhmätoimintaan yhteisen kiinnostavan aiheen ääreen mahdollisti kulttuurien välisen kohtaamisen. Monikulttuurisen nuorisotyön tulisi mahdollistaa valtaväestön ja maahanmuuttajien kohtaaminen, jonka kautta yhteiselo monikulttuurisessa yhteiskunnassa helpottuu. Opinnäytetyössä käytetty malli mallinnettiin havaintojen pohjalta Turun Tyttöjen Talon käyttöön opintojen erillisenä kehitysprojektina.</p>	
Asiasanat monikulttuurisuus, tyttötyö, ryhmätoiminta, vuorovaikutus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Youth Work and Civic Activity

ABSTRACT

Author Anni-Reetta Sorell	Number of Pages 62
Title Journey of Heroines: The possibilities of a functional small group activity throw a bridge between Finnish and immigrant girls.	
Supervisor(s) Kimmo Lind	
Subscriber and/or Mentor House for Girls of Turku, Heljä Pitkänen	
Abstract <p>This bachelor thesis deals with possibilities of a functional small group to work as a bridge-builder between immigrant girls and Finnish girls. It also researches how the interaction developed between these groups during the research. This thesis tries to highlight the challenges of multicultural youth work where activities targeted only for immigrant youngsters do not enable the interaction with Finnish youngsters. In this functional small group it was attempted to make multicultural interaction possible without bringing up traditional multicultural themes such as showing cultures and their customs. The target of this work was to give every group member a chance to be an individual so that they could be seen through their own story without cultural bias.</p> <p>The research was carried out in House for Girls of Turku, who was also the orderer of this thesis, by a small group of 18 to 22 years old girls. The name of the group was Heroines of Their Own Lives. The target of the used methods was to support the girls' independence and their self-knowledge and also to give an opportunity to create contacts with other girls in the same phase of life. The activity in the group was based on a common journey to better self-knowledge. Bringing up the multicultural aspect was not the focus of the activity.</p> <p>The research was performed so that the group leaders acted as instructors and observers. Recent studies of multicultural youth work and manifestation of racism in daily life were used in this study as the central theoretical framework. The thesis describes the method used, progress in the group and development of the interaction.</p> <p>The research showed that the functional methods lowered the threshold of interaction between immigrant and Finnish girls. The multicultural interaction was enabled by commitment to voluntary small group activity with a common interesting subject. Multicultural youth work should enable interaction between the Finns and the immigrants, which supports the youngsters to live in a multicultural society. The method used for the thesis was modelled based on observations made in a separate development project for House for Girls of Turku.</p>	
Keywords multiculturalism, groupwork, interaction, girl work	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA, TARVE JA TUTKIMUSKYSMYKSET	6
2.1 Turun Tyttöjen Talon toiminta	7
2.2 Turun Tyttöjen Talon ja Turun etsivän nuorisotyön yhteistyö	9
2.3 Tutkimuskysymykset ja tarve tutkimukselle	10
3 TEORIAMÄÄT RYHMÄTOIMINNAN TAUSTALLA	11
3.1 Dialogisuus ja vuorovaikutus	13
3.3 Toiminnalliset menetelmät vuorovaikutuksen kehittämisessä	18
3.5 Tyttötyö	21
4 SANKARITTARIEN MATKA	23
4.1 Ryhmän kokoaminen	24
4.2 Ryhmätoiminnan kuvaus	27
4.3 Ohjaajien toiminta	29
4.4 Tutkimusmenetelmät	30
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	36
5.1 Vuorovaikutuksen kehittyminen	37
5.2 Vuorovaikutuksen taso ryhmän lopussa	44
5.3 Ryhmäläisten kokemukset	47
5.4 Ohjaajien kokemukset	50
6 POHDINTAA TUTKIMUKSEN HYÖDYNNETTÄVYYDESTÄ JA KEHITTÄMISIDEOITA	55
LÄHTEET	59

1 JOHDANTO

Monikulttuurisuus ja maahanmuuttajien kotouttaminen ovat päivän polttavia aiheita Suomessa käydyssä julkisessa keskustelussa. Olen työskennellyt monikulttuurisissa nuorisotyön ympäristöissä noin yhdeksän vuotta. Kokemukseni mukaan monikulttuurista nuorisotyötä leimaa aito halua auttaa maahanmuuttajanuoria kotoutumaan uuteen kotimaahansa, mutta keinot sen toteuttamiseen eivät aina tue tätä tavoitetta. Maahanmuuttajille järjestetään paljon omaa toimintaa, joka sinällään on hyvä asia, muttei riitä vastaamaan nuorten ääneen lausumaan toiveeseen kohdata nuorisotyön kautta valtaväestön nuoria ja saada mahdollisuus ystäväystyä heidän kanssaan. Päivi Harisen tekemä tutkimus monikulttuuristen nuorten vapaa-ajan käytöstä osoittaa, että noin kuusikymmentä prosenttia kyselyyn vastanneista monikulttuurisista nuorista pitää tärkeänä tai melko tärkeänä mahdollisuutta tutustua vapaa-ajan toiminnoissa valtaväestön nuoriin. Vain noin kymmenen prosenttia vastanneista piti yhden kulttuurin edustajille suunnattuja vapaa-ajantoimintoja tärkeinä tai melko tärkeinä. Tutkimuksen kohteeksi oli määritelty monikulttuuriset nuoret, joita maahanmuuttajien lisäksi ovat muun muassa Suomeen adoptoidut ja Suomessa syntyneet maahanmuuttajavanhempien lapset. (Harinen 2005, 58.)

Monikulttuurisen nuorisotyön tehtävänä on tukea myös valtaväestön nuoria kasvamään osaksi monikulttuuristuvaa yhteiskuntaa (Souto 2011, 197). Heille tulee tarjota aitoja kohtaamisen kokemuksia maahanmuuttajien kanssa ja auttaa heitä käsittelemään omia ennakkoluulojaan. Näin on mahdollista murtaa ennakkoluuloja ja rasistisia asenteita, jotka usein aiheutuvat peloista tuntematonta kohtaan. (Harinen 2005, 82.)

Peruskouluikää vanhempina Suomeen tulleet nuoret opiskelevat pääsääntöisesti noin kolme vuotta maahanmuuttajien omissa luokissa kohtaamatta sitä kautta lainkaan valtaväestön nuoria. Peruskoulussa näiden ryhmien nuoret kyllä kohtaavat, mutta pelkkä samassa koulussa toimiminen ei automaattisesti tarkoita kulttuurien välistä myönteistä kohtaamista ja monikulttuuriseen yhteiskuntaan kasvamista kummankaan ryhmän nuorilla. Koulumaailmaa ja siellä sosiaalista pärjäämistä leimaavat

oppilaiden sisäiset hierarkiat, joissa kohotakseen nuoret usein hyödyntävät vähemmistöihin kuuluvien nuorten poissulkemista omista ryhmistään. (Souto 2011, 196.)

Nuorisotyön mahdollisuutena on tarjota koulun hierarkioista vapaampi toimintaympäristö sekä monenlaisille nuorille kiinnostavia aiheita ja teemoja, joiden ääreen koontua. Vapaaehtoisen osallistumisen ja kiinnostavan aiheen löytämisen kautta on mahdollista yhdistää aiemmin toisilleen tuntemattomia nuoria niin, että yhteisten kokemusten kautta syntyy kohtaamisia ja ystäväystymistä. (Harinen 2005, 81.) Halusin hyödyntää tätä näkökulmaa omassa opinnäytetyössäni monikulttuurisen kohtaamisen mahdollistajana ja siksi kehittelin tietylle ikäryhmälle sopivan itsetuntemusta lisäävän pienryhmämallin Turun Tyttöjen Talolle. Ryhmää ohjasin ja kehitin työparina Turun Tyttöjen Talon ohjaajan kanssa.

Tutkin opinnäytetyössäni toiminnallisen pienryhmätoiminnan mahdollisuuksia rakentaa toimiva vuorovaikutus valtaväestön tyttöjen ja maahanmuuttajatyttöjen välille. Tavoitteena oli luoda ilmapiiri, jossa tytöt kohtaisivat toisensa vertaisina, samaan ikäryhmään kuuluvina itsenäistyvinä nuorina naisina. Monikulttuurisuus -teema ei ollut toiminnassa keskiössä, vaan tytöille annettiin tilaa tuottaa oma tarinansa muille yksilöinä ja haluamallaan tavoilla.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA, TARVE JA TUTKIMUSKYSMYKSET

Työskentelen Turun kaupungin etsivässä nuorisotyössä. Teen tiivistä yhteistyötä Turun Tyttöjen Talon kanssa etsiessäni asiakkaileni sopivia palveluita. Asiakkaileni mielekkäiden ja sosiaalisia verkostoja rakentavien vapaa-ajan toimintojen löytäminen on tärkeässä roolissa työssäni. Tämän yhteistyön kautta päädyin tekemään opinnäytetyöni Turun Tyttöjen Talolle. Molempien toimintojen yhtenä painotuksena on monikulttuurisuus ja 15–25 -vuotiaat nuoret sisältyvät molempien kohderyhmään. Minulla oli kiinnostus kehittää maahanmuuttajatyttöjen vapaa-ajan toimintaa heidän kotoutumistaan paremmin palvelevaksi. Tyttöjen Talolla on sama tavoite toiminnassaan, joten yhteistyö opinnäytetyön tiimoilta käynnistyi luontevasti.

Turun Tyttöjen Talossa monikulttuurista työtä on kehitetty muutama vuosi. Taloon on löytynyt kävijöitä hyvin myös maahanmuuttajatyöistä. Valtaväestön ja maahanmuuttajatyttöjen kohtaaminen ei ole vielä kovin luontevaa eikä ystävyyttä yli ryhmärajojen ole juurikaan havaittavissa. Talon keskeinen toiminta-ajatus on yhteisöllisyyden synnyttäminen talon kävijöiden kesken. Pysin omassa opinnäytetyössäni tutkimaan onko toiminnallinen pienryhmä yksi keino lähentää ja luoda kohtaamisen mahdollisuuksia näiden ryhmien välillä.

2.1 Turun Tyttöjen Talon toiminta

Turun Tyttöjen Talo on Auralan Kerhokeskus ry:n alaista toimintaa. Auralan Kerhokeskus ry on Suomen Setlementtiliitto ry:n jäsenjärjestö. Setlementtiliitto on kansainvälinen järjestö, jonka pääpaikka Suomessa on Helsingissä. Järjestön muodostavat 36 paikallista setlementtiä ja 8 setlementtinuorten piirijärjestöä. Järjestö kuvaa itseään sivistys- ja sosiaalityötä tekeväksi elämäntilijärjestöksi. Tällä viitataan järjestön hyvin monipuoliseen toimintaan eri ikäryhmien kanssa. Setlementtiliikkeen palveluksessa on reilut 3000 palkattua työntekijää. Tärkeässä roolissa järjestön toiminnassa ovat myös vapaaehtoiset. (Setlementtiliitto 2011 a.)

Turun Tyttöjen Talo on aloittanut toimintansa lokakuussa 2007 Raha-automaattiyhdistyksen projektirahoituksella. Vuonna 2009 myös Turun kaupunki tuli mukaan toiminnan rahoittamiseen tukemalla Pop in -seksuaalineuvontatoimintaa vuosittaisella järjestöavustuksella. Vuoden 2011 lopussa toiminta projektina päättyi. Toiminta sai rahoitukseensa Raha-automaattiyhdistyksen toiminta-avustuksen vuoteen 2015 saakka.

Tyttöjen Talon toiminta perustuu sukupuolisensitiiviseen nuorisotyöhön. Sukupuolisensitiivinen tyttötyö tarkoittaa tyttöerityistä toimintaa vain tytöille. Toiminnasta vastaavat naispuoliset ohjaajat sekä mahdolliset vapaaehtoistyöntekijät. Työssä keskeistä on sukupuolikäsitysten ja niiden kautta tulevien haasteiden sekä mahdollisuuksien kriittinen tunnistaminen ja arviointi. (Setlementtinuortenliitto 2011a.) Tyttöjen Talon toiminta täydentää muuta nuorisotyötä tukemalla tyttöjen kasvua ja tarjoamalla eriyte-

tyn työn kautta mahdollisuuden sukupuolitietoisuuden lisäämiseen. Sukupuolisensitiivistä toimintaa järjestetään myös pojille. (Setlementtinuortenliitto 2011b.)

Tyttöjen Talon toiminnan lähtökohtana on luoda 12–28 -vuotiaille tytöille ja naisille paikka, johon kuulua. Monet asiakkaista ovat haastavissa elämäntilanteissa ja kokevat ulkopuolisuutta. (Eischer & Tuppurainen 2009, 13–14). Tyttöjen Talon toiminta on aidosti matalan kynnyksen toimintaa, johon nuoren on helppo tulla ja jossa pyritään luomaan ”Tyttöjen Talon me-henkeä”. Näin nuori saa mahdollisuuden kuulua yhteisöön ja olla tärkeänä osana vaikuttamassa sen toimintaan. (Mt., 23.) Talon ohjaajat ovat helposti lähestyttäviä ja aidosti työhönsä uskovia naisia, jotka omalla toiminnallaan luovat hyvää henkeä talolle. Talon toiminnassa on mukana eri-ikäisiä ja eri kansallisuuksia edustavia naisia vapaaehtoistyöntekijöinä. Yhdessä toimien he luovat nuorille naisille paikan, jossa jokainen saa olla oma yksilönsä ja arvokas juuri sellaisena kuin on. (Mt. 62–63.) Toiminnassa kantavana ajatuksena on tukea yksilöä hänen kasvussaan, kehittää sukupuolisensitiivistä ja kulttuurista työtettä sekä tukea eri kulttuureista tulevien ihmisten keskinäistä vuoropuhelua (Turun Tyttöjen Talo 2012a). Keskeisiä toimintoja ovat avoimet illat, erilaiset harrasteryhmät, elämänhallintaa tukevat pienryhmät, yksilötyö ja Pop in -seksuaalineuvonta (Turun Tyttöjen Talo 2012b.) Talon kävijät nostavat tutkimuksessa esiin Tyttöjen Talon merkityksen käytännön asioissa saadun avun, kuulluksi tulemisen ja itsetuntoa tukevan toiminnan sekä ystävystymisen paikkana (Hedman 2011, 89).

Monikulttuurisuus on haaste, joka on otettu vastaan koko Setlementtiliiton toiminnossa. Suomessa monikulttuurisen nuorisotyön haasteena on kasvaa tietynlaiseen ”värisokeuteen”, jossa ei enää järjestetä kaikkea toimintaa erikseen maahanmuuttajille ja suomalaisille. Maahanmuuttajanuoret toivovat usein, että nuorisotoiminta mahdollistaisi tutustumisen myös valtaväestön nuoriin (Honkasalo 2011, 94). Setlementtiliitto linjaa monikulttuurista toimintaansa näin:

”Toimimme sillanrakentajana kanta- ja uussuomalaisten kesken kehittämällä paikallisesti kotiutumisen keinoja ja edistämällä kulttuurien välistä ymmärrystä (Suomen Setlementtiliitto 2011).”

Ajatuksessa on huomioitu, että monikulttuurisuus pitää sisällään suomalaisen kulttuurin ja että monikulttuurinen toiminta tulee rakentaa niin, että se palvelee kaikkia. Settlementiliiton keskittyminen löytämään toimintoja, joissa sekä valtaväestö että maahanmuuttajat voivat toimia tasavertaisina lähimmäisinä toisilleen, vastaa tärkeään haasteeseen luodessaan kontakteja maahanmuuttajien ja valtaväestön välille.

Turun Tyttöjen Talolla monikulttuurisuuteen on panostettu voimakkaasti. Nykyisin talon kävijöistä n. 25 prosenttia on maahanmuuttajataustaisia tyttöjä. Talossa on toiminut vuosina 2009–2011 Turun Tyttöjen Talon monikulttuurinen tyttötyö–hanke, jota on rahoittanut raha-automaattiyhdistys. Hanke sai jatkorahoituksen vuoden 2013 loppuun asti.

2.2 Turun Tyttöjen Talon ja Turun etsivän nuorisotyön yhteistyö

Etsivää nuorisotyötä on Turussa tehty Opetusministeriön rahoituksella vuodesta 2008. Työn tavoitteena on löytää 15–25 -vuotiaita turkulaisia palveluihin itselleen riittämättömästi kiinnittyneitä nuoria ja ohjata sekä motivoida heitä suunnittelemaan elämänsä. Työntekijät etsivät kaupungin ja kolmannen sektorin järjestämistä palveluista nuoren tarvitsemat palvelut ja ohjaavat hänet niihin. Työntekijät kulkevat nuoren rinnalla kunnes nuoren oma elämänhallinta kantaa häntä eteenpäin. Työn yhtenä painotuksena on monikulttuurisuus. Asiakaskunnasta huomattava osa on maahanmuuttajanuoria.

Turun Tyttöjen Talon ja etsivän nuorisotyön yhteistyö sai alkunsa, kun etsivä nuorisotyö vieraili säännöllisesti maahanmuuttajien yksivuotisissa suomen kielen luokissa ja työntekijät huomasivat, että monilla nuorilla ei ollut mitään toimintaa kouluajan ulkopuolella. Nuoret toivat esiin keskusteluissa, etteivät he tapaa koulun jälkeen muita ikäisiään eivätkä etenkään ketään valtaväestöön kuuluvaa. Tyttöjen kohdalla yhteistyöhön löydettiin Turun Tyttöjen Talo, jonne heitä alettiin ohjata ryhminä koulusta toimintaan saattaen. Tyttöjen Talon intressinä oli lisätä tietoisuutta toiminnastaan maahanmuuttajatyttöjen keskuudessa, joten kummankin työmuodon tavoitteet kohtasivat yhteisyydessä hyvin.

Etsivä työ on ohjannut myös yksittäisiä asiakkaitaan talon toimintaan, kun asiakkaalla on ollut tarpeen löytää mielekästä tekemistä vapaa-aikaansa tai heikko sosiaalinen verkosto. Tavoitteena on ohjata nuorta kokonaisvaltaisesti eri elämänalueilla niin, että hän saa elämäänsä mielekkyyttä ja tukea. Näiden kautta elämönhallinta paranee ja nuori pystyy ottamaan vastuun elämästään. Talon yhteisöllisyys on tärkeää monelle etsivän työn asiakkaalle, sekä valtaväestöön kuuluville että maahanmuuttajanuorille.

2.3 Tutkimuskysymykset ja tarve tutkimukselle

Tutkimukseni lähtökohtana oli tutkia parantaako pienryhmätoiminta toiminnallisin menetelmin toteutettuna maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen vuorovaikutusta. Paneuduin aiheeseen tutkimalla miten valtaväestön ja maahanmuuttajatyttöjen välinen vuorovaikutus kehittyi pienryhmätoiminnan aikana.

Maahanmuuttajatyöt ovat löytäneet Etsivän työn ja Tyttöjen Talon yhteistyön kautta talolle melko hyvin. Talon toiminnassa on kuitenkin nähtävissä jakautuminen maahanmuuttajatyttöjen ja valtaväestön ryhmiin talon sisällä. Halusin kehittää toiminnallisen menetelmän, joka voisi toimia sillan rakentajana ryhmien välillä.

Tavoitteena oli rakentaa perinteisestä poikkeava malli monikulttuurisen kohtaamiseen välttämättä muun muassa erilaisten kulttuurien esittelyä ja jättää niiden sijaan tytöille itselleen tilaa sanoittaa oma tarinansa haluamallaan tavalla. Minua kiinnostivat myös mitkä menetelmät toimivat ja mitkä teemat lähensivät ryhmäläisiä. Hyödynsin näitä havaintojani mallintaessani pienryhmämenetelmän Tyttöjen Talon käyttöön kehitysprojektina opintojeni järjestö- ja kansalaistoiminnan suuntautumisopinnoissa.

Tyttöjen Talon lähtökohtana on tavoittaa toimintaan tasapuolisesti sekä valtaväestöä että maahanmuuttajia. Talolla on kehitetty monikulttuurista toimintaa Turun Tyttöjen Talon monikulttuurinen tyttötyö -hankkeena. Oma tutkimukseni ja luomani ryhmätoimintamalli tukevat tätä toiminnan kehittämistä.

Monikulttuurinen toiminta on nuorisotyön piirissä usein vain maahanmuuttajille suunnattua, mikä ei tarjoa mahdollisuutta ystävyyttä valtaväestön kanssa. Se myös erottelee osallistujansa kulttuurisesti erilaisiksi eikä näin jätä tilaa yksilölle tulla nähdyksi omana persoonanaan, vaan määrittelee hänet vain kulttuurinsa edustajaksi. (Honkasalo 2011, 94–95.) Kotoutumisen kannalta kontaktit valtaväestöön ovat merkittäviä. Koulumaailmassa kohtaamisen oletetaan tapahtuvan luonnostaan ja luontevasti erilaisten maahanmuuttajaryhmien sekä valtaväestön nuorten kesken. Todellisuudessa koulumaailman hierarkioihin perustuvat jännitteet luovat poissulkemisen mekanisme ja vähemmistöjä kohtaan. Mukaan ottamisen tai poissulkemisen avulla omaa asemaa on mahdollista pönkittää hierarkiassa nousemiseen. Kohteena ovat muiden vähemmistöjen ohella usein maahanmuuttajat. (Souto 2011, 196.) Nuorisotyössä on mahdollista luoda puolueettomampi maaperä kohtaamiselle, kun koulun hierarkia ei ole läsnä. Tyttöjen Talossa nuoret tulevat eri kouluista ja kunnista, jolloin koulun hierarkian toistaminen vapaa-ajan toiminnassa ei ole todennäköistä.

Monikulttuurisuuskasvatus keskittyy yleensä maahanmuuttajiin ja heidän kotouttamiseensa. Valtaväestön nuorten kyky kohdata maahanmuuttajia jää vähemmälle huomiolle eikä heille anneta tilaisuutta käsitellä kohtaamiseen liittyviä pelkoja ja ärsyyntymistä. Tämä lisää rasisia asenteita ja käytöstä maahanmuuttajia kohtaan. (Souto 2011, 197.) Kokeilemassani pienryhmämallissa näkökulma oli vahvistaa molempien ryhmien kykyä kohdata toisensa tasavertaisina yksilöinä ja tuoda eväitä elää monikulttuurisissa yhteisöissä. Toiminta ei kuitenkaan keskittynyt ennakkoluulojen käsitteilyyn, vaan vertaiskokemusten synnyttämiseen. Keskusteluissa kaikilla ryhmän tytöillä oli mahdollisuus kysyä asioista suoraan toisilta, eri kulttuuritaustoista tulevilta tytöiltä mieltään askarruttavista näkökulmista.

3 TEORIAMÄÄRITELMÄTOIMINNAN TAUSTALLA

Tutkimukseni kohteena olivat toiminnallisen pienryhmän mahdollisuudet maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen kohtaamisen mahdollistajana. Tiedostan tällaisen jaottelun pitävän sisällään ristiriitaisia näkökulmia. Ihmisten jaottelu kulttuurinsa mu-

kaisesti ryhmiin ja heidän määrittelynsä ensisijaisesti kulttuurinsa edustajiksi eivät tee oikeutta ihmisen yksilöllisyyden tunnustamiselle ja ryhmien sisällä olevien persoonien kirjon näkemiselle. Käytän kuitenkin tutkimuksenani kategorisesti sanoja ”maahanmuuttajatyttö” ja ”valtaväestötyttö”. Päädyin tähän määrittelyyn voidakseni osoittaa ryhmätoiminnan aikana näiden pienryhmäni sisäisten ryhmien vuorovaikutuksessa tapahtuvaa kehitystä.

Sanoina sekä maahanmuuttajatyttöä että valtaväestöä on mahdollista käyttää latautuneessa merkityksessä. Maahanmuuttajatyttö määrittely pitää usein sisällään ajatuksen alistetusta nuoresta naisesta, johon keskusteluissa liitetään vahvasti uhrinäkökulma hänestä patriarkaalisen kulttuurinsa paineessa (Honkasalo 2011, 27). Maahanmuuttajien lähtökulttuurit eroavat toisistaan hyvin laajasti ja niiden supistaminen tällaiseen homogeeniseen määrittelyyn ei ole perusteltua. Tutkimukseni tytöt edustivat montaa eri kulttuuria enkä näe taustan määrittelyä ryhmässäni olennaiseksi. Tytöt olivat muuttaneet Suomeen 2-4 vuoden sisällä ja siksi edustivat ryhmässä ”maahanmuuttajia”. Heitä ei valittu ryhmään ”uhrinäkökulmasta” käsin tai voidaksemme markkinoida toiminnassa suomalaista käsitystä tasa-arvon toteutumisesta. Jokaiselle ryhmään haluavalle tytölle tarjottiin mahdollisuus saada käsitellä itsenäistymistään vertaisryhmän tasavertaisena jäsenenä. Ryhmäläiset loivat toiminnan sisällön omista tarpeistaan käsin eikä heidän valintansa perustunut ongelmalähtöiselle määrittelylle siitä, kuka olisi erityisesti tuen tarpeessa.

”Valtaväestö” sanana viittaa valtasuhteisiin ja asettaa näin muut alisteiseen asemaan suhteessa valtaväestöön. Se on kuitenkin määritelmä, joka itselleni kuvaa vain maan suurinta kulttuurista ryhmää. Muita mahdollisia sanoja olisivat ”kantasuomalainen” tai ”suomalainen”. Katson sanan ”kantasuomalainen” pitävän sisällään ajatuksen ”täällä ensin olleesta,” ja se on näin myös käytettävissä jännitteisessä merkityksessä. Sana ”suomalainen” vaatisi taas määrittelyä suomalaisuuden kriteereistä, mikä ei ole mielekästä. Määrittelemällä ”tavallinen suomalaisuus”, jota maahanmuuttajan on usein mahdotonta täyttää, muodostetaan poissulkemisen mekanismi. (Souto 2011, 112–113.) Sitä milloin joku ihminen ”täyttää suomalaisuuden vaatimukset”, on mahdotonta määrittää. Tästä syystä en käytä maahanmuuttajan vastakohtana suomalaista.

Tuloksista puhuessani niputan maahanmuuttaja- ja valtaväestön tytöt omiksi ryhmikseen voidakseni ilmaista heidän välillään käytyä vuorovaikutusta. Pienryhmän sisällä on siis havainnoidessani ja tuloksia arvioidessani kaksi erillistä ryhmää tutkimuskysymyksen mukaisesti. Ohjausotteeni oli aivan toisenlainen, tytöt huomioitiin yksilöinä ja ohjaajat pyrkivät välttämään tyttöjen jakamista puheissaan tai toiminnassaan tällaisiin ryhmiin. Toiminta rakennettiin ikäryhmän vertaiskokemusten varaan eikä kulttuurisilla erilaisuuksia korostettu keskusteluissa. Tytöt saivat itse tuoda näkemyksensä esiin yksilöinä eikä monikulttuurisuutta pidetty erityisesti esillä ohjaajien toimesta.

Keskeisiä käsitteitä, joille olen etsinyt tietoperustaa opinnäytetyöhöni, ovat vuorovaikutus ja dialogi, pienryhmätoiminta, toiminnalliset menetelmät, tyttötyö sekä monikulttuurisuus.

3.1 Dialogisuus ja vuorovaikutus

Tutkimukseni kohteena oli dialogin ja vuorovaikutuksen kehittyminen tyttöryhmässä toiminnallisten menetelmien avulla. Dialogilla tarkoitetaan keskustelutilannetta, jossa ihmiset pohtivat syvällisesti omia näkemyksiään, jakavat ne ryhmän kanssa ja ryhmä näiden näkemysten kautta synnyttää yhdessä uusia näkökulmia käsiteltävästä aiheesta. Ryhmän merkitys dialogissa on olennainen ja se voi toimia yhdessä dialogia rakentaen tai sitä estäen. Dialogiin osallistuminen rikastuttaa ryhmän jäsentä ja auttaa kehittämään sekä kenties muuttamaankin näkemyksiään aiemmasta. (Heikkilä & Heikkilä 2000, 9.) Dialoginen keskustelu on sekä kuuntelevaa että kuultuun vastaavaan. Se vaatii aitoa läsnäoloa sekä halua kuulla ja ymmärtää toisen keskustelijan näkemykset. (Haarakangas 2008, 28–29.) Painotin havainnoinnissani dialogin kehittymistä, sillä kuulluksi tulemisen kokemus on merkittävä tekijä ihmisen itsetunnon kehittämisessä ja toisten ihmisten aidossa kohtaamisessa.

Toimivan dialogin kautta ihminen tulee kuulluksi ja huomioiduksi tärkeänä osana ryhmää. Kuulluksi tuleminen on ihmiselle tärkeä kokemus ja ilman sitä ihminen kokee usein tulleensa suljetuksi ryhmän ulkopuolelle mielipiteineen. Kuulluksi tuleminen vaatii sitä, että sanottuun myös reagoidaan ja saadaan vastauksia. (Haarakangas

2008, 28–29.) Ryhmässä ohjaajan rooli oli merkittävä kuulluksi tulemisen kokemuksen tukemisessa. Ohjauksella pyrittiin kohti tilannetta, jossa palaute tulisi muulta ryhmältä ja ryhmä heittäytyisi yhdessä jakamaan ajatuksiaan vapautuneesti.

Työparina pyrimme ohjauksella luomaan ryhmätoiminnassa tilanteita, joissa dialogin syntyminen mahdollistui. Koen aidon kohtaamisen dialogin kautta tärkeänä yhteisymmärryksen rakentajana eri kulttuurien edustajien välillä. Aito halu ymmärtää ja tulla ymmärretyksi johtaa ihmisten kohtaamiseen ilman ennakoasenteita ja niiden synnyttämää vihaa sekä epäluuloa. Tällä on merkitystä sekä yksilöiden kohtaamisessa että laajemmin maiden välisten konfliktien selvittämisessä. (Haarakangas 2008, 60–61.) Tyttöjen Talossa toteutettu ryhmätoiminta perustui pitkälti tälle ajatukselle. Jos pienryhmätoiminnassa onnistutaan luomaan dialoginen ilmapiiri, johtaa se väistämättä jonkinlaiseen lähentymiseen sekä muiden kunnioittamisen lisääntymiseen ryhmän jäsenten välillä.

Dialogin toteutuminen vaatii keskustelijoilta halua ja kykyä asettua Minä-Sinä- suhteeseen, Minä-Se -suhteen sijaan. Minä-Se -suhteessa ihmisen erilaisuus nähdään uhkana. Minä-Sinä -suhteessa ihminen pyrkii kunnioittamaan toista ihmistä samantavoisena erilaisuudesta huolimatta. Tämä asennoituminen avaa mahdollisuuden ymmärtää ja kunnioittaa muita ihmisiä sekä ottaa vastaan hänen näkemyksensä arvokkaina ja tärkeinä. (Haarakangas 2008, 47–48.) Mielestäni monikulttuurisuuteen liittyvien ennakoasenteiden murtamisessa on tärkeää kohdata ihminen yksilönä ja yhtä arvokkaana kuin minä itse. Silloin ihminen muuttuu pelkästä kulttuurinsa edustajasta yksilöksi, jolla on myös paljon samoja tarpeita ja tunteita kuin minulla itselläni. Ennakkokäsitysten on mahdollista muuttua yksilön kohtaamiseksi ja ymmärtämiseksi.

Dialogin vastakohtana on monologi, joka on sanelevaa ja ehdotonta yksinpuhelua. Siinä puhuja ei odota muiden näkökulmia rikastuttamaan kantaansa vaan halua itse sanoa viimeisen sana aiheesta ja pysyä kannassaan loppuun asti. Keskustelussa on usein nähtävissä monologisia piirteitä. Ryhmän ohjaajan tehtävänä onkin huolehtia dialogisuuden toteutumisesta niin, että jokainen tulee kuulluksi ja, että ryhmä pyrkisi parhaalla mahdollisella tavalla kohti yhteisten merkitysten synnyttämistä keskustelun aikana. (Haarakangas 2008, 31.) Tämän tosiasian kanssa teimme paljon töitä ohjaa-

jina. Kannustimme ryhmää ottamaan kantaa asioihin ja toimme usein esiin miten arvokkaita jokaisen ajatukset ovat ryhmälle. Pyrimme toiminnallamme jättämään tilaa ryhmäläisten keskinäisille ajatusten vaihdoille, jottei keskustelu keskittyisi vain ohjaajien kautta käytäväksi.

Ymmärsin kielitaidon puutteiden aiheuttamat rajoitukset ryhmäni dialogin synnyssä. En odottanut ryhmän käyvän syvällisiä ja hienoja keskusteluja, vaan pyrin mahdollistamaan kuulluksi tulemisen ja jakamisen kokemukset ryhmäläisten kesken sillä tasolla kuin se kielitaidon huomioon ottaen oli mahdollista. Toiminnallisuuden kautta luotiin tilanteita kohdata toinen myös ilman sanallisen tuottamisen vaatimusta.

Onnistuakseen dialogi vaatii sitä, että jokainen osallistuja pysyy selvillä keskusteltavasta aiheesta. Vaikeiden termien käyttöä tulee välttää ja pyrkiä selkeään ilmaisuun. (Matikainen & Puro 2000, 33.) Ohjaajien roolina oli usein tarkentaa ja selventää asioita, jotta ryhmäläiset tulivat haluamallaan tavalla ymmärretyiksi. Ryhmätoiminnan aikana myös tytöt itse aktivoituivat selventämään puheenvuorojaan ja avaamaan sanojen merkityksiä toisilleen. Koska sanojen merkitys riippuu puhujan niille antamista merkityksistä, on dialogisessa keskustelussa kuulijan tarkennettava kuulemaansa kysymällä ymmärsikö oikein sen mitä puhuja halusi sanoa. Näin ihminen tulee todella ymmärretyksi niin kuin on puheenvuorossaan pyrkinyt ilmaisemaan kantansa. (Haarakangas 2008, 33–34.) Monikulttuurisessa vuorovaikutuksessa tämä ulottuvuus korostuu ja sille oli annettava tilaa toiminnassa.

Dialogisen keskustelun mahdollistavat ryhmässä aitous, avoimuus, turvallisuus, kiireettömyys, pakottomuus, samanarvoisuus, kiinnostuneisuus, jaettavuus, joustavuus sekä vastuullisuus. (Haarakangas 2008, 35–36.) Näiden toteutumiseksi ohjaajat näkivät vaivaa. Yhdessä luoduilla säännöillä pyrittiin luomaan turvallinen ilmapiiri ryhmässä, jotta tytöt vapautuisivat ilmaisemaan itseään. Ryhmä valitsi yhteisiksi säännöiksi muun muassa kaikenlaisten mielipiteiden kunnioittamisen, muiden kuuntelemisen ja keskinäisen luottamuksellisuuden ryhmässä kerrotuista asioista, Ryhmässä painotettiin kuuntelun tärkeyttä ja kaikkeen toimintaan osallistumisen vapaaehtoisuutta. Näiden periaatteiden kautta dialogin mahdollistava ilmapiiri syntyi melko hyvin.

Dialogi tarvitsee keskustelun innoittajan, joka ruokkii ihmisten halua tarttua yhteiseen aiheeseen ja pitää keskustelua yllä (Matikainen & Puro 2000, 34). Ohjaajien rooli oli ryhmässä suuri, sillä ryhmäläisistä kukaan ei noussut esiin ja ollut äänessä juurikaan muita enemmän. Omaehtoista keskustelua ilman ohjaajaa käytiin melko vähän, joten rooli dialogin käynnistäjänä ja ylläpitäjänä lankesi ryhmässä luonnostaan ohjaajille.

3.2 Pienryhmätoiminnan vaikuttavuus

Ryhmän ihannekoko riippuu ryhmän tarkoituksesta. Ryhmädynamiikkaan vaikuttavia näkökulmia on kaksi: ryhmän taipumus kiinteytymiseen ja hajoamiseen. Kiinteytyksellä tarkoitetaan sen jäsenten halua kuulua ryhmään ja toimia yhdessä sen tavoitteiden mukaan. Se kertoo ryhmän yhteishengestä ja nähdään usein positiivisena ilmiönä. Negatiiviseksi muuttuessaan kiinteytyminen voi estää itsenäisten ajatusten ja toimintamallien esiin tuomisen ryhmäpaineen edessä. Hajoamisella tarkoitetaan ryhmän pyrkimystä luoda ryhmän sisään pienempiä alaryhmiä. Ryhmän koolla on suuri merkitys näihin toimintoihin. Pienryhmäksi käsitetään yleisesti ryhmä, jossa on 5-12 henkilöä. Riittävän suuri ryhmä takaa vuorovaikutuksellisuuden toteutumisen ja liian suurella ryhmällä taas on taipumus jakautua erilaisiin alaryhmiin, jolloin ryhmän kiinteytys kärsii. (Niemistö 2007, 57.) Koska tavoitteenani oli sekä mahdollistaa vertaistuen löytäminen tyttöjen kesken että antaa tilaa luottamukselliselle keskustelulle, määrittelimme ryhmän maksimikooksi 10 henkilöä.

Ryhmä voi olla avoin tai suljettu ryhmä. Avoimessa ryhmässä jäsenet voivat vaihtua kesken toimintakauden. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi harrastusryhmät tai työttömit, joissa tiiviin ryhmän muodostaminen ei ole ensisijaisen tärkeää ryhmän tavoitteen kannalta. Suljettuun ryhmään ei oteta uusia jäseniä toiminnan alettua, jotta luottamuksellisuuudelle annetaan mahdollisuus kehittyä. Tätä hyödynnetään usein terapia, kasvu- ja ihmissuhderyhmissä. (Niemistö 2007, 60–61.) Tyttöjen Talon ryhmä oli suljettu ryhmä tästä syystä. Kahdella ensimmäisellä kerralla ryhmään otettiin mukaan uusia tyttöjä perustelluista syistä, koska ryhmään ilmoittautuneista osa oli joutunut perumaan osallistumisensa ja heidän tilalleen ilmoittautui hyvin motivoituneita ryhmä-

läisten ystäviä. Tämän jälkeen keskityttiin toimimaan siinä olevien tyttöjen keskinäisen luottamuksen lisäämiseksi.

Ryhmätoiminnan kautta nuori saa positiivista vahvistusta minäkuvansa rakentamiseen, itsetunto vahvistuu yhteenkuuluvuuden kautta ja sosiaaliset taidot kehittyvät ryhmässä toimiessa. Pienryhmätoiminta tukee nuoren kykyä sitoutua toimintaan ja sosiaaliseen vertaisryhmään noudattaen yhteisiä sääntöjä. Näiden kokemusten kautta nuori saa eväitä tulevaisuuteensa sekä yksilönä että toimiakseen erilaisissa ryhmissä esimerkiksi työelämässä. (Nokelainen & Toikander 2006, 57.) Ryhmätoiminta tukee nuoren kasvua sen eri vaiheissa. Toiminnan kautta nuori saa turvallisen aikuisen peilikseen ja samaistumiskohteekseen. Hänen kanssaan on turvallista käsitellä itsenäistymiseen liittyviä tunnekuohuja. (Savolainen 2007, 163.)

Ryhmätoiminta mahdollistaa kuulumisen sosiaaliseen ryhmään sekä osallisuuden kokemuksen. Näillä kokemuksilla on suuri merkitys ihmisen hyvinvointiin. Erilaisten nuorten ryhmäytyessä nuoren itsenäistyminen saa tukea muilta samassa tilanteessa olevilta, mutta erilaisia kokemuksia omaavilta nuorilta. (Levamo 2007, 70.) Halusin hyödyntää tätä ulottuvuutta etenkin maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisessa. Monilla tuntemistani maahanmuuttajanuorista on heikohko turvaverkko ja läheisiä ihmisiä Suomessa vain vähän. Ryhmätoiminnassa koettu hyväksytyksi tuleminen tukee oman paikan ja arvon löytämistä uudessa kulttuurissa. Erilaisten nuorten kohtaaminen on tärkeä kokemus myös suomalaisille nuorille ja se valmistaa heitä toimimaan monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Samoin he saivat tukea itsenäistymiseensä ja laajensivat sosiaalista verkostoaan ryhmätoiminnan kautta.

Opinnäytetyöni pienryhmä kokoontui yhteen Tyttöjen Talolla kahden kuukauden ajan. Olen aiemmin vetänyt pidempiä ryhmiä, jopa kaksi vuotta kestäneitä kohdennetun nuorisotyön ryhmiä. Pidemmissä ryhmissä vaikutusmahdollisuudet nuoren elämään ja ryhmän vuorovaikutukseen ovat selvästi suuremmat. Lyhytkin kohtaaminen voi silti olla merkityksellinen tuki nuoren kokemusmaailman laajentajana ja itsenäistymisen tukena. Vertaisuuden kokemus, vaikka vain lyhytaikaisessa ryhmässä, auttaa nuorta eteenpäin elämässään. Yhdessä tunteiden ja kokemusten jakaminen sekä muille

omista asioistaan avautuminen turvallisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä ovat tärkeitä kokemuksia nuoren elämässä. (Parviainen 2007, 199.)

Tutkimukseni ryhmätoiminnalla oli kaksi tavoitetta. Osallistujalle pyrittiin tuottamaan tukea omaan itsenäistymiseen sekä taitoa elää monikulttuurisessa yhteiskunnassa erilaisten yhteisöjen osana. Ryhmäläiset olivat elämänvaiheessa, jossa ammatinvalinta, perheen perustaminen tai perustamatta jättäminen tulevaisuudessa sekä oma paikka yhteiskunnassa mietityivät. Tämän näkökulman kautta haettiin yhteisiä kokemuksia ja kohtaamista vertaisina kulttuurisista taustoista riippumatta.

Pyrin tekemään ryhmätoiminnasta työparini kanssa helposti lähestyttävää ja erilaisille persoonille toimivaa tapaa käsitellä itsenäistymistään. Ryhmän toimintaan on mahdollista osallistua myös ilman sanoja. Hiljainenkin osallistuja osallistuu ryhmän dynamiikkaan ja luovilla menetelmillä hän voi ilmaista itseään toimivasti, vaikka ei puhuisikaan mitään. (Parviainen 2007, 208.) Omassa tyttöryhmässäni tämä ulottuvuus oli tärkeä, sillä kielitaito ei vielä kaikilla ryhmän jäsenillä mahdollistanut oman persoonan syvällistä esiin tuomista. Kielitaidon rajoituksia onnistuttiin vähentämään luovuuden ja toiminnallisuuden kautta.

3.3 Toiminnalliset menetelmät vuorovaikutuksen kehittämisessä

Ryhmätoiminnassa käytimme toiminnallisia menetelmiä kohtaamisen mahdollistajana ja dialogin herättelyssä. Toiminnalliset menetelmät tarjoavat mahdollisuuden oppia lisää itsestään kokemuksellisuuden kautta. Niiden avulla on myös mahdollista lisätä ryhmän turvallisuuden tunnetta yhdessä kokemisen ja elämysten kautta. Kokemukselliset oppimisen kokemukset vaikuttavat ihmisen tunne-, asenne-, arvo-, ja käyttäytymisen tasoille. Kokemusten siirtäminen harjoitteiden purun kautta omaan arkeen lisää ihmisen elämisen taitoja ja kykyä hahmottaa minuutensa eri ulottuvuuksia. Niitä monipuolisesti käyttämällä voidaan ryhmän turvallisuuden astetta lisätä selvästi ja samalla ryhmäläiset oppivat uusia asioita itsestään. (Aalto 2000, 149.) Toiminnallisten menetelmien harjoitteita ovat muun muassa lämmittely-, ja tutustumisharjoitteet,

hulluttelu-, yhteistoiminta-, luottamus-, myönteisyys-, seikkailu-, tahto- ja arvoharjoitteet (mt., 152–153). Hyödynsimme toiminnallisia menetelmiä laajasti ryhmätoimintamallissa.

Toiminnallisten menetelmien kautta mahdollistuu yhteisten kokemusten ja elämysten syntyminen ryhmän jäsenten välillä. Ne eivät välttämättä vaadi vahvaa kielellistä osaamista, vaan antavat tilaa ilmaista itseään perinteistä keskustelua monipuolisemmin. Pyrin hyödyntämään tätä ulottuvuutta luodakseni ryhmälle mahdollisuuden kohdata ja jakaa asioitaan vertaistukena toisilleen. Toiminnallisten menetelmien avulla ryhmän turvallisuutta on mahdollisuus lisätä tehokkaasti. Turvallisessa ryhmässä sen jäsenille avautuu mahdollisuus tulla enemmän omaksi itsekseen, tutustua persoonanansa eri ulottuvuuksiin ja muiden hyväksynnän kautta nähdä itsensä arvokkaana yksilönä. (Aalto 2000, 21.) Kun ihminen luottaa itseensä ja uskaltaa tuoda esiin omia mielipiteitään, myös mahdollisuus kohdata muut arvokkaina yksilöinä lisääntyy (mt., 27). Toiminnallisilla menetelmillä on tunnelmaa vapauttava ja yhteisiä elämyksiä rakentava merkitys. Tällaisten kokemusten kautta halusin luoda ja vahvistaa yhteyttä ryhmäläisten välillä. Kantavana ajatuksena oli, että yhdessä koettujen hyvien hetkien kautta kulttuuristen raja-aitojen mureneminen on mahdollista ja toisen näkeminen tuntevana yksilönä helpottuu.

3.4 Monikulttuurisuus

Monikulttuurinen kohtaaminen on opinnäytetyöni keskeinen sisältö. Monikulttuurisuutta voidaan määritellä monin eri tavoin. Kulttuurien kirjo on laaja ja pitää sisällään paljon muutakin kuin eri maiden ja kansanryhmien kulttuuriset normistot. Esimerkiksi erilaisissa ryhmissä, kuten työpaikoilla, on omat kulttuurinsa ja käytösnorminsa. (Salo-Lee, Malmberg & Halinoja 1998, 6-7.) Sana monikulttuurisuus voidaan määritellä toteavaksi termiksi tilanteesta, jossa yhteiskunnassa on nähtävissä useita rinnakkain eläviä ryhmiä, jotka poikkeavat toisistaan etnisen kulttuurinsa perusteella. Siihen voidaan toisinaan liittää myös ihanteellisia ajatuksia kulttuurien keskinäisen vuoropuhelun sujuvuudesta ja maan alkuperäiskulttuurin rikastuttavasta vaikutuksesta. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 20–21.)

Opinnäytetyössäni toteutettu tyttöryhmä määriteltiin monikulttuuriseksi, koska tyttöjen taustoista löytyi monia eriä syntymämaita. Monikulttuurisuus pitää sisällään myös suomalaisen kulttuurin, joten valtaväestön tytöt olivat osa ryhmän monikulttuurisuutta. Arkikielessä sana etnisyys liitetään yleensä vain muualta tulleiden määrittelyyn, jolloin puhujan oma kulttuuritausta ja sen merkitykset jäävät piiloon (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 19). Niiden merkitys monikulttuurisessa kanssakäymisessä on kuitenkin yhtä merkittävä tekijä, joten valtaväestön kulttuuri tulee sisällyttää osaksi keskustelua monikulttuurisuudesta ja sen merkityksestä kulttuurien väliseen kohtaamiseen. Suomessa tyypillinen tapa hahmottaa kulttuurin ilmentymistä ja sen sopivuutta on, että yhteiskunnassamme julkinen tila on vapaata kulttuurista. Yksityisesti taas jokaisen sopii harjoittaa kulttuuriaan, kuten tahtoo. Tällaisella ajatuksella muut kulttuurit määritellään kulttuuriaan vahvemmin ilmentäviksi ja kuvitellaan oman yhteiskunnan toimintaa vapaaksi kulttuurisista piirteistä, vain rationaalisen ajattelun johtamaksi. Kuitenkin julkisessa toiminnassa ja tilassa kulttuurimme vaikutus on helposti nähtävissä, kuten kiistely suvivirren laulaminen koulun kevätjuhlissa osoittaa. (Mt., 24–25.)

Itse hahmotan monikulttuurisuuden hyvin toteutuneeksi kulttuurien kohtaamiseksi, jossa eri kulttuurien edustajien kesken vallitsee tasa-arvoinen rinnakkaiselo, joka syntyy kulttuurien kohtaamisesta ja molemminpuolisesta oppimisesta. Tyttöjen Talon ryhmä rakennettiin tälle ajatukselle. Tutkin sen kautta yksilöiden keskinäisen vuorovaikutuksen merkitystä monikulttuurisen kohtaamisen ja ymmärryksen lisääjänä.

Vaikka en tutkinut rasismia sinänsä, on näkökulma arkipäivän ennakkoluuloista ja asenteista silti olennainen tutkimuksessani. Ryhmässäni ei ollut vahvasti ulospäin ennakkoluuloisia tyttöjä. Ryhmää kootessa sitä markkinoitiin kaikille ikäryhmän tytöille. Henkilökohtaisella markkinoinnilla varmistimme, että mukaan saataisiin suunnitteen yhtä paljon maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjä. Ryhmästä yksilöille kerrottaessa mainitsimme, että toivomme mukaan tyttöjä molemmista ryhmistä. Vahvasti ennakkoluuloiset tytöt tuskin olisivat tästä syystä ryhmään osallistuneet. Talon toiminnassa ennakkoluulot ovat kuitenkin nähtävissä siinä, että maahanmuuttajatytöt ja valtaväestön tytöt toimivat lähinnä vain omissa ryhmissään.

Maahanmuuttajatytöt toivat ohjaajan kanssa kahdestaan käymissään keskusteluissa esiin sen, että koulussa suomalaiset tytöt eivät yleensä halua puhua tai tehdä heidän kanssaan mitään. Kyse ei ollut ryhmäläisistä, sillä lähes kaikki ryhmäläiset kävivät eri kouluissa. Tämä oli tärkeä näkökulma tutkimukselleni, koska pyrin luomaan koulua luontevamman kohtaamisen mahdollisuuden ryhmien välille.

Souton tutkimus vahvistaa tyttöjen kokemuksen yleisyyden. Koulumaailman hierarkiassa ”ulkomaalaiseksi” määrittely luo säännönmukaisesti poissulkemisen mekanismin ”tavallisten suomalaisten” sosiaalisesta yhteisöstä. Tuon rajan murtamiseen tarvitaan joku suomalaisten ryhmän sisältä, joka jo tuntee maahanmuuttajanuoren ja omalla toiminnallaan vakuuttaa hänet sopivaksi suomalaisten ryhmään. Tällainen sosiaalinen etäisyys estää maahanmuuttajanuoria oppimasta kieltä ja kulttuuria tavallisessa kanssakäymisessä valtaväestön kanssa. (Souto 2011, 142.) Tyttöjen Talon pienryhmässä pyrittiin tämän asetelman murtamiseen.

3.5 Tyttötyö

Tutkimustani määrittää sukupuolisensitiivinen tyttötyö toimintaympäristöni sekä kehittämäni menetelmän osalta. Tutkimuskysymykseni olisivat sovellettavissa myös seka- ja poikaryhmien toimintaan. Tyttöerityisyys korostuu Tyttöjen Talon toiminnan kautta. Myös kehittäämäni pienryhmämalli itsenäistymisen käsittelyyn on kohdennettu tyttöryhmän käyttöön.

Opinnäytetyöni pienryhmän jäsenet olivat iältään 18–22 -vuotiaita. Ikänsä puolesta he ovat nuoria naisia ja sanan ”tyttö” käyttö voidaan heidän kohdallaan kyseenalaisistaa. Tyttö-sanana käyttö tässä yhteydessä viittaa tyttötyö tutkimuksen ja Tyttöjen Talon sukupuolisensitiivisen tyttötyön näkökulmiin. Tyttötyö tutkimus on syntynyt naistutkimuksen rinnalle. Näiden kautta pyritään hahmottamaan muun muassa naisten ja tyttöjen toimijuutta ja asemaa yhteiskunnassa. Tyttötyö tutkimus pitää sisällään lapsi-, ja nuorisotutkimuksen määrittäen iän lisäksi sukupuolen olennaisena tutkimuksen kohteena. Selkeää ikää tyttötyön määrittelylle tyttötyö tutkimus ei tarjoa, vaan näkökulmasta riippuen sen kohteena voidaan käsitellä myös muissa yhteyksissä nuoriksi naisiksi nimittettäviä henkilöitä. (Ojanen 2011, 11.) Tyttöjen Talo toiminta perustuu tyttötyön posi-

tiiviseen tukemiseen, jolloin koko talon kohderyhmää nimitetään usein tytöiksi, iästä riippumatta. Samaa näkökulmaa käytän itse opinnäytetyössäni, vaikka tiedostan, että ”tytöttelemisessä” on mahdollista nähdä myös vallankäytöllisiä ja sovinnistisia elementtejä. Tämän päivän tyttötutkimus käsittelee tyttöyttä voimaannuttavana tilana, jossa tytöt omalla toiminnallaan muokkaavat sukupuoliseen jakoon, ennakkoodotuksiin ja tyttöjen toimintaan liitettyjä käsitteitä. Tyttötutkimus tutkii siis tytön ja nuoren naisen normistoja ja sijoittumista yhteiskuntaan. (Mt. 13.)

Sukupuolisensitiivisen tyttötyön on mahdollista tarjota tytöille paikka käsitellä omaa tyttöyttä, olla aktiivisina toimijoina omassa elämässään sekä oppia arvostamaan itseään ja naiseutta itsessään (Eischer & Tuppurainen 2009, 14–15). Tyttöjen Talon ryhmätoimintamalli perustui tälle ajatukselle. Halusin tukea sen kautta itsenäistymisvaiheessa olevien tyttöjen itsetuntemusta, ja -arvostusta.

Menetelmä tarjosi tytöille oman ikäisiään tyttöjä tunteidensa ja kokemustensa peiliksi. Myös ohjaajat jakoivat toiminnassaan kokemuksiinsa, jolloin tyttöjen oli mahdollista peilata ajatuksiaan myös itseään vanhemman naisen ajatusmaailman kautta. Keskusteluissa nousi usein esiin naisen tai tytön kokemus asiasta ja toisinaan tytöt jäivät pohtimaan miten pojat tällaisessa tilanteessa toimisivat tai tuntisivat. Näiden keskustelujen kautta peilattiin omaa naiseutta ja sen sijoittumista yhteiskuntaan.

Perinteinen nuorisotalotoiminta ei usein tarjoa tällaista mahdollisuutta tytöille, vaan he jäävät passiivisiksi tarkkailijoiksi seuraamaan poikien pelejä eivätkä voi toteuttaa aktiivista toimijan rooliaan omalla tavallaan. Tyttötyön mahdollisuus on antaa aikaa sekä tilaa tytöille huomata heidän erityisyytensä ja arvonsa. (Eischer & Tuppurainen 2009, 15.) Oman elämänsä sankarittarien toiminta rakennettiin tukemaan ryhmän jäsenten itsenäistymistä ja itsetuntemusta. Toiminnan kautta heillä oli mahdollisuus tutustua itseensä paremmin ja etsiä yhdessä oman ikäisten kanssa omia vahvuuksiinsa. Eischer ja Tuppurainen tuovat sukupuolisensitiivisen tyttötyön tutkimuksessaan esiin vuorovaikutteisten pienryhmien merkityksen tyttöjen identiteetin rakentamisen tukena. Pienryhmissä syntyy monentasoisista kohtaamista erilaisten tyttöjen ja naisten välillä. Tämän dialogin kautta tytöt saavat eväitä rakentaa omaa identiteettiään ja pohtia omia valintojaan elämässä. (Mt., 62.)

Tyttöjen Talon toiminnassa pyritään antamaan tilaa jokaisen aitoudelle ja rooleista vapautumiselle. Tätä kautta tyttö saa mahdollisuuden tulla kuulluksi, kohdatuksi ja arvostetuksi täysin omana itsenään. Tyttötyössä jokainen tyttö pyritään huomioimaan tasavertaisesti ja tukemaan tyttöjä heidän kasvussaan sekä aikuisina että vertaisina, naisina, joiden kautta tyttö saa mahdollisuuden peilata omaa naiseuttaan. (Eischer & Tuppurainen 2009, 72- 74.)

4 SANKARITTARIEN MATKA

Tutkimus toteutettiin syksyllä 2011 Turun Tyttöjen Talossa pienryhmässä nimeltään Oman elämänsä sankarittaret. Yhteiselle matkalle lähdettiin lokakuun alussa ja matka päättyi joulukuun alussa. Ryhmä toimi yhdessä kaksi kuukautta keskiviikkoisin kahden tunnin toiminnallisissa tapaamisissa sekä yhdessä koko lauantaipäivän kestäneessä Sankarittarien päivässä. Tapaamisia oli yhteensä 10. Toimin itse ryhmän ohjaajana ja työparinani oli Turun Tyttöjen Talon työntekijä Ilona Tapanainen.

Ryhmätoiminta perustui toiminnallisiin menetelmiin, joiden kautta tutustuttiin paremmin itseensä ja käsiteltiin itsenäistymiseen liittyviä asioita vertaisryhmässä. Tytöt olivat iältään 18–22 -vuotiaita ja alussa heistä oli noin puolet maahanmuuttajatyttöjä ja puolet valtaväestön tyttöjä. Ryhmässä oli suomalaisten lisäksi tyttöjä Afganistanista, Somaliasta ja Kuubasta.

Aloitettaessa ryhmässä oli kymmenen tyttöä. Loppuun asti mukana kulki viisi tyttöä, yksi valtaväestön tyttö ja neljä maahanmuuttajatyttöä. Ikäryhmälle oli haastavaa löytää yhteinen aika, jolloin kaikki olisivat päässeet säännöllisesti ryhmään. Kouluvelvoitteet ja työajat vaihtelivat paljon, joten ryhmään ei päästy aina osallistumaan, vaikka itsellä olisi ollut halua. Loppuun saakka ryhmässä olleista tytöistä neljä osallistui ryhmään seitsemän, kahdeksan kertaa ja yksi tyttö neljä kertaa työvuorojen estettyä monet tapaamisista. Ryhmän koostumus eli paljon eri ryhmäkerroilla.

Ryhmän teemaa tytöt pitivät kiinnostavana ja yhdistävänä. Itseensä tutustuminen ja uusien näkökulmien kuuleminen muilta koettiin tärkeäksi. Sankaritar-teema pääasiassa innosti tyttöjä ja aiheesta käytiin muun muassa pohdintoja, ettei kaikissa kielissä ole olemassa sankari-sanana feminiinistä muotoa. Suomalainen sana koettiin voimaannuttavaksi ja yhdessä tytöt pohtivat millaisia super-sankarittaria he olisivat, jos heistä tehtäisiin sarjakuva. Joidenkin kohdalla nimi saattoi olla liian vaativa ja sankarittaruus tuntua omasta tilanteesta katsottuna kaukaiselta, vaikka ryhmässä persoonan eri puolia käsiteltiin myös heikkouksia ja kehittämiskohteita ymmärtävästi.

Tyttötyön painotuksena on usein tyttöjen voimaannuttaminen oman elämänsä aktiiviksi vaikuttajiksi. Tavoitteena se on hyvä, mutta saattaa myös liiallisesti korostettuna aiheuttaa paineita tytöille. Perinteinen vahvan ja pärjäävän tytön malli on ”Peppi Pitkätossu-tyyppi”, joka pärjää yksin, puolustaa ystäviään sekä hallitsee elämänsä ja muuttaa maailmaa, kun vain tahtoo ja päättää niin tehdä. (Österlund 2011, 216.) Pohdin pitkään ryhmäni nimeä Oman elämänsä sankarittaret tästä näkökulmasta. Päädyin kuitenkin käyttämään sitä ja se oli vetovoimainen tyttöjen keskuudessa. Pyrin ohjauksellani osoittamaan, että jokaisen heikkoudet ja vahvuudet ovat osa persoonaa eikä niitä tarvitse hävetä. Myös sankarittarilla on heikot kohtansa ja niin tulee ollakin.

4.1 Ryhmän kokoaminen

Ryhmä koottiin mainostamalla sitä Tyttöjen Talolla sekä Turun kaupungin nuorisotaloissa. Panostimme henkilökohtaiseen markkinointiin kyselemällä mukaan tuntemiamme tyttöjä, jotka voisivat kiinnostua ryhmätoiminnasta. Monet molemmille ohjaajille jo aiemmin tutut tytöt innostuivat helposti lähtemään mukaan. Kohdistimme markkinointia tietoisesti niin, että ryhmässä olisi noin puolet ja puolet ryhmien edustajia. Ryhmään ilmoittautui maksimimäärä eli 10 tyttöä ja kaikki halukkaat voitiin ottaa mukaan.

Jäsenten valinta on tärkeää ryhmään kootessa. Ihannetilanteessa ryhmän ohjaajan on itse mahdollista koota ryhmänsä tavoitteidensa mukaan. (Niemistö 2007, 66- 67.)

Markkinoimme ryhmää työparini kanssa tästä syystä henkilökohtaisesti ja keskustelimme ryhmään halunneiden tyttöjen kanssa ennen ryhmään liittymistä. Koska ryhmän jäsenten henkilökohtaisilla ominaisuuksilla on merkitystä ryhmädynamiikan synnyssä, pyrimme markkinoimaan ryhmää mahdollisimman erilaisille tytöille emmekä lähteneet liikkeelle erityisen tuen tarpeesta. Jos ryhmässä monilla sen jäsenillä on samanlaisia ominaisuuksia, on niiden taipumus kertautua ryhmässä toimiessa. Tästä syystä esimerkiksi masentuneiden ryhmässä tunnelma saattaa muuttua hyvin rasakaaksi. (Niemistö 2007, 65.) Erilaisille persoonille markkinoinnilla pyrimme kokoamaan energisen ja innokkaan ryhmän, jonka olisi mahdollista tukea jäsentensä tutkimusmatkaa itseensä.

Ryhmäläisistä useimmille mainittiin markkinointikeskustelussa myös, että toivomme, että mukaan tulisi niin maahanmuuttajatyttöjä kuin valtaväestön tyttöjäkin. Tämä mahdollisuus tuntui kiinnostavan jokaista, jonka kanssa asiasta keskusteltiin. Toimintaan mukaan lähteneillä tytöillä oli siis jo itsellään halu tutustua paremmin toisista kulttuurista oleviin oman ikäisiin tyttöihin. Monikulttuurisuusteema ei ollut markkinoinnissa muuten esillä. Oman elämänsä sankarittaria markkinoitiin mahdollisuutena tutustua itseensä ja muihin samanikäisiin tyttöihin paremmin luovilla ja hauskoilla menetelmillä. Aihe oli selvästi innostava ja tuli tarpeeseen ikäryhmän tyttöjen itsenäistymisvaiheeseen liittyen. Jo markkinoinnin aikana painotettiin, että toiminta rakennetaan sen osallistujien toiveiden mukaisesti ja menetelminä käytetään heidän toivomiin tapoja itseensä tutustumiseen.

Opinnäytetyössäni kokeiltu pienryhmätoiminta Tyttöjen Talossa pyrki vastaamaan yhteen monikulttuurisen nuorisotyön haasteeseen. Monikulttuurinen toiminta on nuorisotyön piirissä usein vain maahanmuuttajille suunnattua toimintaa, joka ei tarjoa mahdollisuutta ystävystyä valtaväestön kanssa (Honkasalo 2011, 94). Monikulttuurisuus on minulle elävä ja päivittäiseen työhöni liittyvä ulottuvuus. Myös omien kokemusten mukaan monikulttuurinen nuorisotyö on pääasiassa maahanmuuttajille suunnattua toimintaa. Sankaritar-ryhmässäni toteutui melko tasaisesti jäsenten prosentuaalinen suhde valtaväestön sekä maahanmuuttajatyttöjen kesken. Koin tämän tärkeäksi sekä tutkimuskysymykseni kannalta että tuodakseni monikulttuuriseen nuo-

risotyöhön nuorten itsensä toivomia mahdollisuuksia kulttuurien väliseen kohtaamiseen.

Toinen haaste, johon kiinnitin huomiota toimintaa suunnitellessani oli se, että nuorisotyö on pitkälti aikuisten järjestämää ja suunnittelemaa toimintaa, jossa nuoren ääni ei tule kuulluksi. Usein esimerkiksi maahanmuuttajille suunnataan toimintaa, johon kukaan ei osallistu. Osallistumattomuutta perustellaan monilla eri tavoilla. Maahanmuuttajatyttöjen kohdalla selityksiä löydetään muun muassa perheen kielloista. Kyse voi silti olla siitä, ettei toiminta vain houkuttele tyttöjä mukaan. Nuorisotyön kehittämisen nuorten toiveista käsin on ehtona nuorten osallistumiselle. (Honkasalo 2011, 86–88.) Halusin tarttua tähän haasteeseen kehittämällä ryhmän toimintaa sen jäsenten toiveiden mukaan. Loin rungon teemojen ja toimintojen pohjaksi, mutta sisältöjä kehitettiin toiminnan aikana tytöiltä nousseiden ideoiden mukaan.

Nuorisotyössä haasteena on myös tyttöjen ja etenkin maahanmuuttajatyttöjen osallistumattomuus järjestettyyn toimintaan (Honkasalo 2011, 86–87). Olen havainnut tämän myös itse aiemmissa töissäni nuorisotaloilla. Opinnäytetyöni ryhmää ei ollut kuitenkaan vaikea markkinoida kummankaan ryhmän tytöille. Tyttöjen Talo on luonteva kohtaamispaikka monille tytöille tyttöerityisen ilmapiirinsä vuoksi. Työntekijöiden lämmin vastaanotto ja kuulumisten kysely koetaan itsensä tervetulleeksi kokemisessa tärkeäksi. Tytöt tuovat esiin paikan tärkeyden sekä kiinnostavan toiminnan. Talolla saa vain olla, mutta aina on meneillään myös jotain kiinnostavaa toimintaa, johon voi halutessaan osallistua. (Hedman 2011, 67.)

Oman elämänsä sankarittarien ryhmässä teema, itseensä tutustuminen, oli tyttöjä selvästi houkutteleva ja ikäryhmän tarpeisiin vastaava. Myös epämuodolliset ja luovat tavat aiheen käsittelyssä herättivät kiinnostusta. Ryhmäläisille painotettiin jo markkinoinnissa, että ryhmän toiminta rakentuu heidän toiveidensa pohjalta. Uskon näiden asioiden tuoneen ryhmään innostuneita ja aktiivisia osallistujia, joka kokivat ryhmän itselleen tärkeäksi.

4.2 Ryhmätoiminnan kuvaus

Ryhmää aloitettaessa on tärkeää sanoittaa ryhmän merkitys ja tavoitteet, jotta ryhmäläiset sitoutuvat toimintaan ja yhdessä työskentelyyn. Motivoituminen ryhmässä toimimiseen kasvaa ja keskinäinen työnjako alkaa muotoutua yhteisen tavoitteen tunnistamisen kautta. (Niemistö 2007, 37.) Ryhmätoiminnassa ryhmällä on kaksoistavoite, eli asiatavoite, jonka ympärille on kokoonnuttu sekä tarve huolehtia ryhmän kiinteydestä ja toimivuudesta sen elinkaaren ajan (mt., 35). Oman elämänsä sankarittarien yhteinen tavoite oli tehdä tutustumismatkaa itseensä ja tutustua samalla muihin samassa ikävaiheessa eläviin tyttöihin. Jotta luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistui, oli ensiarvoisen tärkeää huolehtia myös ryhmän kiinteydestä ja ryhmäytymisestä.

Ryhmätoiminnan kokonaiskesto, toimintakertojen aika ja sen kokoontumistiheys ovat merkittäviä asioita ryhmän ryhmäytymisessä sekä kyvyssä päästä kiinni haluttuun asiaan. Näiden kesto ja tiheys vaihtelee paljon ryhmän merkityksen mukaan. Oma ryhmäni oli luonteeltaan lähinnä ihmissuhde- ja kasvuryhmä, jonka tarkoituksena oli sekä luoda vertaiskontakteja että tarjota ryhmäläisille mahdollisuus tutustua itseensä kevyin menetelmin. Käytin psykoterapiassa hyväksi havaittua mallia, jota voidaan soveltaa myös kevyempään kasvun tukemiseen tähtäävään ryhmään. Psykoterapiaryhmissä on todettu, että tunti on liian lyhyt aika jäsenten lämpiämiseen toimintaan ja kahden tunnin jälkeen toiminnan tehokkuus laskee selvästi. Tiivis kokoontuminen useamman kerran viikon aikana mahdollistaa ryhmän palaamisen helposti aiemmin käsiteltyyn aiheeseen ja sen syventämisen. (Niemistö 2007, 53.) Ryhmässä oli resursseista johtuen mahdollista tavata vain kerran viikossa ja koska ryhmä ei ollut terapeutin, ei tapaamisten tiheyttä ollut välttämätöntä lisätä. Minua jäi kuitenkin kiinnostamaan millaiselle tasolle keskusteluissa olisi päästy, jos tapaamiskertoja olisi ollut tiheämmin.

Ensimmäisellä kerralla loimme yhdessä tyttöjen kanssa yhteiset säännöt ryhmälle. Tällä pyrittiin luomaan toiminnalle yhteiset pelisäännöt ja rajat. Niiden kautta ryhmään syntyy turvallisuutta ja ne selkeyttävät ryhmän toimintaa sen jäsenille. Samoin alussa toteutettu esittelykierrros vähentää jännitystä ryhmässä. (Niemistö 2007, 81.) Alussa tutustumisleikkien yhteydessä tehtiin Maailman kartta- harjoite, jossa jokainen tyt-

tö sai kuvata matkansa syntymäpaikastaan erilaisten asuinpaikkojen kautta Sankaritarien ryhmään. Pohdimme työparini kanssa pitkään, onko tarpeen nostaa esiin tämä näkökulma, koska ryhmän teema ei sinänsä ole monikulttuurisuus. Päädyimme kuitenkin siihen, että taustat ovat osa ihmisen tarinaa ja sopivat siksi ryhmän teemaan. Näin annoimme tilaa käsitellä heti alussa sen tosiasian, että jokaisella meistä on erilainen polku tähän hetkeen. Myös valtaväestön tytöt saivat kuvata oman tiensä Suomen eri paikkakunnilta ja Turun eri osista tähän hetkeen. Harjoitteesta muodostui tasavertainen ja hyvä keskustelu ryhmäläisten taustoista. Muuten harjoitteet käsittelevät yleisiä itseensä tutustumisen teemoja eikä monikulttuurisuutta nostettu ohjaajien taholta vahvasti esiin.

Jokaisella ryhmäkerralla oli oma teemansa, jota lähestyttiin erilaisin toiminnallisin menetelmin. Ensimmäisellä ryhmäkerralla keräsimme ideoita halutuista teemoista ja tavoista niiden käsittelyyn. Monet luovat tavat, kuten näyttelemine, musiikki eri muodoissa sekä käsityöt nousivat esiin ryhmän toiveissa. Teemoja tytöt eivät tässä vaiheessa osanneet nimetä, joten ne rakentuivat pääasiassa ohjaajien ideoimina. Toiminnan edetessä tytöt toivat joitakin teemoja mukaan, kuten naisihanne ja sen riskititaiset odotukset. Teemoiksi valikoituivat ryhmätoiminnan edetessä tutustuminen ryhmäläisiin, arvot, unelmat, ystävyys ja positiivinen palaute, itseilmaisuus, naisen elämä, vahvuuteni ja mahdollisuuteni vahvistua lisää sekä osallisuus ryhmässä ja yhteiskunnassa.

Keskiviikkoiset kahden tunnin kerrat muodostuivat kuulumiskierroksesta, teeman käsittelyyn lämmittävästä harjoitteista, varsinaisen teeman käsittelystä toiminnallisesti ja keskustellen sekä oman Sankaritar-päiväkirjan työstämisestä aiheen pohjalta. Kerrat päätettiin fiilirinkiin, jossa tytöiltä toivottiin palautetta ryhmäkerrasta ja ideoita seuraaville kerroille. Ryhmäkertojen aikana työstettiin omaa Sankaritar-päiväkirjaa, johon kerättiin teemoihin liittyviä pohdintoja omista ajatuksista. Tarkoituksena oli sitä kautta jättää käsitellyt aiheet tyttöjen mieliin elämään ja antaa heille mahdollisuus palata niihin halutessaan myöhemmin. Ryhmän maskottina toimi "LadyGorilla"-pehmolelu, jolla jaettiin puheenvuoroja. Maskotti sai myös osallistua tyttöjen toiveesta joihinkin harjoitteisiin ja sen kautta kerrottiin asioita.

Toiminnallisia menetelmiä käytettiin monipuolisesti. Teemojen käsittelyssä hyödynnettiin draama-, luottamus-, unelmointi-, ja rentoutumisharjoitteita sekä positiivisen palautteen ja arvokeskustelun harjoitteita. Lisäksi ryhmässä tehtiin ryhmäläisten toiveesta käsitöitä keskustelevan käsityöpiirin hengessä sekä kuvattiin asioita maalaten ja piirtäen. Toiminnallisuus toimi keskustelun virittäjänä ja teemaan lämmittäjänä. Alun perin uskoin toiminnallisuuden merkityksen korostuvan enemmän ryhmässä kielitaidon puutteiden vuoksi. Ryhmäläiset olivat kuitenkin innokkaita keskustelijoita, joten monesti suunnittelemani harjoitteita tehtiin vähemmän ja jätettiin tilaa keskustelulle. Toiminnallisuus ei ollut itsetarkoitus vaan sen tehtävänä oli mahdollistaa dialogin käynnistyminen.

4.3 Ohjaajien toiminta

Ryhmän ohjaus ja havainnointi toteutettiin tiiviinä työparityöskentelynä. Suunnittelin ryhmätoiminnan rungon, jota muokkasimme työparini kanssa toimivammaksi ryhmäkertojen herättämien ideoiden pohjalta. Ohjaajina toimimme aktiivisesti osana ryhmää. Osallistuimme tarvittaessa erilaisiin harjoitteisiin ja olimme mukana rakentamassa yhteistä keskustelua kohti dialogia. Ohjaajien kautta ryhmäläiset uskalsivat alusta asti ilmaista mielipiteitään, tunteitaan ja ajatuksiaan. Kun ryhmäläiset kokivat osoittavansa sanansa jo ennestään tutulle ja luotettavalle ohjaajalle, he olivat yllättävän rohkeita tuomaan näkemyksiään esiin.

Ryhmäläisten keskinäisen keskustelun synnyttämiseen jouduimme panostamaan paljon. Aktiivisella kommentoinnilla haluttiin tukea tyttöjen kuulluksi tulemisen tunnetta, mutta toisaalta se vei tilaa ryhmäläisten keskinäisiltä keskusteluilta. Tähän kiinnitimme huomiota ryhmän edetessä ja vetäydyimme aiheen aloitettuumme hieman taustalle keskusteluissa. Näin halusimme antaa ryhmäläisille aikaa ja mahdollisuus toistensa tukemiseen, kannustamiseen ja yhteiseen keskusteluun. Ryhmäläiset olivat rauhallisia ja hyviä kuuntelijoita. Kukaan ryhmästä ei halunnut nousta johtajaksi vetämään keskustelua ja olemaan muita enemmän esillä. Tämä vaatii ohjaajilta kykyä antaa tilaa tytöille aktivoitua toimimaan merkittävänä osana ryhmää.

Ohjaajina pyrimme jättämään tilaa ryhmän omalle tavalle toimia ja tuottaa sisältöä keskusteluihin. Ehdotimme mahdollisia aiheita keskusteluun, kyselimme tyttöjen ideoita sekä kokeilimme erilaisia menetelmiä ryhmässä monipuolisesti. Vapaaehtoisuutta korostettiin vahvasti kaikissa tekemisissä. Itsestään sai tuoda esille juuri sen, mitä itse halusi eikä pakkoa osallistua harjoitteisiin tai keskusteluun ollut.

Ohjauksella tytöille annettiin tilaa myös löytää omat keinonsa ja tapansa ryhmien väliseen kohtaamiseen. Ryhmäläisiä ei painostettu monikulttuuriseen kohtaamiseen. Tyttöjen annettiin valita omat istumajärjestyksensä ja parinsa harjoitteisiin eikä näitä kommentoitu ohjaajien taholta mitenkään. Toiminnalliset menetelmät valittiin niin, että ne toisivat alleviivaamatta tilanteita, joissa kohtaaminen ryhmien välillä tapahtuisi. Tätä tavoitetta ei kuitenkaan puettu sanoiksi missään vaiheessa, jotta tytöt eivät alkaisi toimia ohjaajia miellyttääkseen itselleen epäluonnollisella tavalla monikulttuurisessa kohtaamisessa. Mikäli ryhmäläisillä olisi ollut tarkasti tiedossa mitä tutkimuksessa tutkittiin, olisi se saattanut vaikuttaa heidän toimintaansa toisen ryhmän jäseniä kohtaan.

Huomasin, että valtaväestön tytöt viittasivat erilaisiin kulttuureihin useammin puheenvuoroissaan. Heitä selvästi kiinnosti maahanmuuttajatyttöjen maahanmuuttajuus ja kulttuurinen erilaisuus. Maahanmuuttajatytöt taas tuottivat pääasiassa näkökulmia yksilöinä eivätkä vaikuttaneet erityisen innostuneilta käymään keskustelua kulttuurinsa äänitorvina. Jätimme ohjaajina sille tilaa ja katsoimme mihin tällainen kohtaaminen lopulta johti.

Purimme jokaisen ryhmäkerran jälkeen toiminnan harjoite harjoitteelta sekä havainnoitavien asioiden osalta. Näiden pohjalta pidin ryhmätoiminnasta kattavaa päiväkirjaa toiminnan sisällöistä, havainnoista ja tulkinnoistamme.

4.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa hyödynsin osallistuvaa havainnointia. Ohjasin ryhmää Tyttöjen Talon työntekijän työparina. Työparini kanssa havainnoimme ryhmän vuorovaikutusta ja toiminnallisten menetelmien toimivuutta ryhmäkertojen aikana. Saavuttaakseen hyvää ryhmätoimintaa on välttämätöntä arvioida sen toimintaa ja ohjauksen onnistumista. Miten ryhmää havainnoidaan ja arvioidaan, tulee päättää jo ennen ryhmätoiminnan aloitusta. Näin ryhmäläiset tottuvat alusta asti havainnointimenetelmiin ja ohjaaja saa kokonaiskuvan ryhmän kehityksestä sen alkumetreiltä lähtien. Havaintojen kautta saadaan tietoa ryhmän edistymisestä, sen vaikeista hetkistä ja ohjaajan omasta käyttäytymisestä sen vaikutuksista ryhmään. Havainnot suhteutetaan ryhmän perustehtävään ja niiden pohjalta on mahdollista tehdä valintoja ohjaukseen seuraaville ryhmäkerroille. Havaintojen pohjalta on mahdollista kehittää ryhmätoimintamallia toimivammaksi myös tulevaisuudessa käytettäväksi. (Niemistö 2007, 75–76.) Loin havainnointikriteerit ennen ryhmän aloittamista. Ennen havainnoinnin aloittamista tulee määritellä mitä toiminnassa havainnoidaan ja mihin näissä asioissa kiinnitetään huomiota, kuten onko kyseisen toiminnan kestolla merkitystä. Tärkeää on löytää selkaiset havainnointikohteet, jotka ovat merkityksellisiä tutkimuskysymyksen kannalta. (Pennington 2005, 34–35.)

Havaintojen luotettavuutta voidaan mitata havainnoijan sisäisellä luotettavuudella. Tällä tarkoitetaan, että havainnoija luokittelee samanlaisen käyttäytymisen eri aikoina samalla tavalla. Havainnot perustuvat tällöin ennalta määriteltyihin luokkiin havainnoitavista asioista. (Pennington 2005, 34.) Lähdin ryhmän havainnoinnissa liikkeelle siitä, että osallistujat viestittävät asenteistaan ja kiinnostuksestaan toisiaan kohtaan muun muassa omalla aktiivisuudellaan tai passiivisuudellaan, mukaan ottamisella tai poissulkemisella sekä halukkuudellaan jakaa itsestään asioita tai vetäytyä vuorovaikutuksesta muiden kanssa. Tästä näkökulmasta johtuen osallistuvan havainnointini keskeiset havainnointikohteet olivat:

- ✧ Ryhmäläisten osallistuminen toimintaan ja keskusteluun
- ✧ Jakaminen: Jaetaanko ryhmässä avoimesti omat kokemukset ja mielipiteet?
- ✧ Hyväksyntä: Osoitetaanko kiinnostusta muiden puheenvuoroille? Miten suhtaudutaan toisten tunnereaktioihin?

- ⤴ Yhteinen huumori: Syntyykö tätä? Onko se vain joidenkin välistä vai ryhmän yhteistä?
- ⤴ Millaista on toisten auttaminen ja tukeminen tehtävien aikana ja keskusteluisa?
- ⤴ Ryhmätyötaidot: Kehittyvätkö ryhmätyötilanteet toiminnan aikana verrattuna alkutilanteeseen? Toimitaanko ryhmässä tasavertaisesti vai tiettyjen johtohahmojen mukaan?
- ⤴ Muiden kuuntelu: Keskeytetäänkö toisia usein? Kommentoidaanko kuulemaansa ja jos niin missä sävyssä?
- ⤴ Monologista dialogiin: Muuttuvatko ohjaajien välityksellä tapahtuvat yksinpuhelut yhteiseksi keskusteluksi, jossa jokaisella on tilaa sanoa asiansa? Tapahtuuko ryhmässä spontaania dialogia, jossa ohjaajat eivät ole vetäjän roolissa? Onko keskustelu ymmärtävää, kiinnostunutta ja toisia tukevaa vai hyökkäävää ja ei-rakentavaa?
- ⤴ Keskustelujen syvyys: Liikutaanko koko ryhmän ajan keskusteluissa asiatasolla? Syveneekö keskustelu arvo- ja tunnetasolle? Asiatasolla ihmiset tuovat itsestään esiin helppoja ja jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita itsestään. Näihin asioihin ei liity juuri riskiä joutua arvostelun kohteeksi eivätkä ne kerro ihmisestä kovin arkaluonteisia asioita. Tunnetason sekä arvotason keskustelussa ihminen uskaltaa tuoda itsestään esiin asioita, joista toiset saattavat olla eri mieltä. Hän asettaa itsensä näin alttiiksi arvostelulle ja pilkalle. Tämä tasoinen keskustelu vaatii luottamusta muihin ryhmäläisiin. (Aalto 2000, 17–18.)
- ⤴ Toisten puheiden keskeyttäminen: Vähentyykö/lisääntyykö ryhmän aikana? Monestiko se on innostumista toisen puheenvuorosta ja monestiko sitä, ettei jakseta kuunnella loppuun vaan halutaan olla itse äänessä?
- ⤴ Tyttöjen omaehtoisesti käyttämien puheenvuorojen määrä: Miten kehittyy jokaisen kohdalla ryhmätapaamisten aikana?

Havainnoinnissa on hyvä käyttää rinnakkaishavainnoijaa, jotta havaintojen tarkkuus lisääntyy eivätkä ne jää vain omien havaintojen ja mahdollisten väärrien tulkintojen varaan (Hirsjärvi 1997, 201). Työparityöskentely havainnoinnissa toi tarkkuutta ja monipuolisuutta havaintoihin. Jokaisen ryhmäkerran jälkeen purimme havainnot yhdessä ja vertasimme havaintoja keskenämme. Pyrimme takaamaan havaintojen ai-

toutta tällä menetelmällä. Kun kahden havainnoijan havainnot ovat samanlaisia tai lähes samanlaisia keskenään, voidaan havainnoitsijoiden välistä luotettavuutta pitää korkeana. Tämä tekee havainnoista luotettavampia ja kahden havainnoitsijan samankaltaiset havainnot vähentävät tutkijan omaa tulkintaa. (Pennington 2005, 34–35.)

Havainnointia ei ollut mahdollista tallentaa välittömästi havainnoidussa tilanteessa, koska molemmat toimimme myös ryhmän ohjaajina. Tällöin tutkijan on vain luotettava muistiinsa ja kirjoitettava ne muistiin sopivassa tilanteessa, vaikka muistiin perustuva kirjaaminen ei ole yhtä tarkkaa kuin jatkuva havaintojen kirjaaminen toiminnan aikana (Hirsjärvi 1997, 201). Jotta tilanne ryhmässä olisi säilynyt luontevana, oli toimittava näin. Ryhmän ohjaajana minun oli keskityttävä luomaan luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri, mitä muistiinpanojen tekeminen samanaikaisesti olisi häirinnyt. Toiminnan videointi ei tullut kysymykseen, sillä ryhmässä oli tyttöjä, jotka eivät viihtyneet kameran edessä ja toivat tämän esiin ryhmätoiminnan aikana. Kameran läsnäolo olisi vaikuttanut tunnelman luontevuuteen negatiivisesti.

Osallistuvassa havainnoinnissa ryhmälle kerrotaan, että tutkija myös tutkii ryhmän toimintaa. Samalla hän osallistuu siihen ryhmän toiminnan ehdoilla ja on itse aktiivisena jäsenenä ryhmässä. (Hirsjärvi 1997, 204.) Ryhmän alussa kerroin tekeväni ryhmätoiminnasta opinnäytetyön ja selitin mitä se käytännössä tarkoittaa ryhmän kannalta. Tutkijan on myös varmistettava, että tutkittavien anonymiteetti säilyy eikä tuloksia esitetä niin, että yksilöt olisivat näkemyksineen ja tekoineen tunnistettavissa (Pennington 2005, 47).

Kerroin havainnoivani ryhmän tapahtumia ja vakuutin, ettei ketään tuoda opinnäytetyössäni tunnistettavana yksilönä esiin. Koska Tyttöjen Talo on melko pieni ja tiivis yhteisö, minun oli oltava huolellinen tutkimusta tehdessäni siinä, etteivät tyttöjen henkilökohtaiset näkemykset ole tunnistettavissa opinnäytetyössäni. Tästä syystä en erittele tyttöjä esimerkiksi iän tai kansallisuuden perusteella. Kertoessani ryhmässä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta, käytän termejä ”maahanmuuttajatyttö” tai ”valtaväestön tyttö”. En myöskään erittele tyttöjen ryhmästä lähdön syitä tästä syystä, vaan

keskityn vain ryhmässä tapahtuneen vuorovaikutuksen analysointiin sekä lopussa ryhmäläisiltä saatuihin palautteisiin ryhmätoiminnasta.

Jos tutkimuksen kohteena on esimerkiksi pienryhmän jäsenten keskinäinen käyttäytyminen ja sanattoman viestinnän tarkkailu, ei tutkittavaa aihetta ole tarkoituksenmukaista avata tutkittaville täsmällisesti. Tieto havainnoinnin keskittymisestä tällaiseen saattaisi vaikuttaa ryhmän käyttäytymiseen ja muuttaa tutkimuksen tulosta. Tällöin ryhmälle on mahdollista kertoa tutkimuksesta hieman epämääräisesti. (Pennington 2011, 45.) Tästä syystä kerroin ryhmälle tekeväni ryhmätoiminnasta opinnäytetyön, jossa tutkin ryhmän toimintaa ja tapahtumia sekä kehittämäni ryhmätoimintamallia. Monikulttuurisen kanssakäymisen kehittymisen tarkkailua ei mainittu, jotta tytöt eivät olisi alkaneet toimia tutkimuksen tavoitteen mukaisesti.

Kiinnitimme erityisesti huomiota maahanmuuttajien ja valtaväestön kesken käytyihin keskusteluihin, toisten huomointiin ja keskinäiseen suhtautumiseen. Havainnoinnin kautta on mahdollista selvittää miten ihmiset oikeasti toimivat. Puhutuissa asenteissa ja arkipäivän toiminnassa saattaa olla yksilöillä suuriakin eroja. (Hirsjärvi 1997, 199.) Ryhmässä ei ollut avoimesti ennakkoluulojaan esiin tuovia tyttöjä. Kiinnitimme huomiota istumajärjestyksen valintoihin, eleisiin ja katseisiin sanojen lisäksi. Tätä kautta saimme tietoa myös pinnan alla piilevistä asenteista ja peloista.

Havainnoinnin kautta on mahdollista tuottaa tietoa oikeasta elämästä. Havainnointi on toimiva menetelmä vuorovaikutuksen tutkimisessa ja silloin kun ihmisillä on kielellisiä haasteita. (Hirsjärvi 1997, 200.) Ilmeistä ja eleistä pystyi havainnoimaan paljon puhujan tai ryhmän toimintaan muuten osallistuvasta työstä. Niiden kautta välittyi esimerkiksi tunne ryhmän turvallisuuden asteesta ja ryhmäläisten myönteisyydestä toisiaan kohtaan. Ryhmäläisten suomen kielen taito oli pääasiassa melko hyvä ja asioita pystyttiin jakamaan myös sanoin. Eleiden havainnointi toi kuitenkin syvyyttä puheenvuoroille molempia ryhmiä havainnoidessa.

Huomasin että, objektiivinen osallistuva havainnointi oli haastavaa toimiessani itse osana havainnoitavaa ryhmää ja ollessani ohjaajana viemässä ryhmän toimintaa aktiivisesti eteenpäin. Havainnoidessa tutkijan tulee pitää havaintonsa ja tulkintansa

erillään (Hirsjärvi 1997, 204). Käydessämme ryhmäkertojen lopussa keskustelua havainnoistamme pyrim kiinnittämään tähän erityistä huomiota. Tulkintoihin päätyminen oli selvästi havainnointia helpompaa, mutta yhteisellä keskustelulla saimme varmuutta havaintojen laadusta.

Ryhmässä toimiessaan ihmisessä tapahtuu monia asioita eri tasoilla. Mielen sisäisellä tasolla ihminen käsittelee omia kokemuksiaan ja ristiriitaisuuksiaan ryhmässä koettujen asioiden synnyttäminä. Henkilö on sen lisäksi suhteessa toisiin ryhmäläisiin vuorovaikutustasolla sekä ohjaajaansa ja ryhmän perustehtävään vielä kolmannella tasolla. Jäsenten keskinäiset kokemukset näillä kaikilla tasoilla eroavat usein toisistaan suuresti ja vaikuttavat ryhmädynamiikkaan näkyvästi. Ryhmää havainnoidessa on hyvä seurata eri tasoilla tapahtuvaa toimintaa ja tulkita niiden kautta ryhmän toimintaa syvemmin. (Niemistö 2007, 41–42.) Kiinnitettyämme huomiota johonkin ryhmässä tapahtuneeseen, keskustelimme työparini kanssa havainnoista ja siitä, mistä tapahtumat mahdollisesti johtuivat. Pyrimme pitämään mielessä, että kaikki ryhmässä tapahtunut ei suoraan liittynyt ryhmän monikulttuuriseen vuorovaikutukseen vaan niiden taustalla saattoi olla ryhmäläisten henkilökohtaisia tunteita muista tilanteista, keskinäisiä, ryhmän ulkopuolella tapahtuneita asioita tai muuta vastaavaa.

Kun havainnoijat ovat perillä tutkittavasta aiheesta, on mahdollista, että havainnot vinoutuvat. Tällöin tutkija löytää niistä tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia merkityksiä, vaikkei niitä tilanteessa olisikaan. Tutkittavasta aiheesta tietämättömän havainnoijan käyttö tuo esiin havainnot ilman niiden tutkimusaiheen mukaista painotusta. (Pennington 2005, 36–37.) Tällaisen aiheesta tietämättömän havainnoijan käyttö ei ollut mahdollista, joten kävimme keskusteluja havaintojen moninaisista merkityksistä ja pyrimme mahdollisimman suureen objektiivisuuteen niiden tulkinnessa. Ryhmäläiset onneksi myös sanoittivat helposti kokemuksiaan ryhmäkerroista ja ryhmäläisten keskinäisistä suhteista. Tämä helpotti havaintojen tulkintaa.

Saadaksemme havainnoinnin lisäksi tietoa ryhmäläisten omista kokemuksista ryhmätoiminnan aikana, teimme lyhyitä puhelinhaastatteluja kesken ryhmästä pois jääneille tytöille. Kävimme myös yhteisen ryhmäkeskustelun viimeisellä toimintakerralla loppuun asti mukana olleiden tyttöjen kanssa ryhmän merkityksestä sen jäsenille. Alun

perin olin suunnitellut, että keskustelu nauhoitettaisiin. Toiminnan loppuvaiheessa ryhmän jäsenet paremmin tuntevina päätimme työparini kanssa luopua nauhoittamisesta, jotta keskustelu säilyisi mahdollisimman luontevana, joten tyttöjen kommentit kirjoitettiin tarkasti ylös. Heille kerrottiin, että kommentteja käytetään arvioitaessa ryhmätoiminnan onnistumista.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Sankarittarien yhteinen matka oli monilta osin onnistunut avaus maahanmuuttajatyttöjen ja valtaväestön tyttöjen läheisempään monikulttuuriseen kanssakäymiseen Tyttöjen Talossa. Yhteinen kiinnostavaksi koettu aihe ja sen ympärille luotuun toimintaan vapaaehtoisesti sitoutuminen loivat pohjan ryhmän toiminnassa kulttuurien väliselle kohtaamiselle. Toiminnallisuuden kautta onnistuttiin vähentämään monikulttuuriseen vuorovaikutukseen liittynyttä jännitystä sekä kielen tuomia haasteita toiminnassa. Halu ja kiinnostus kohtaamiseen olivat selvästi nähtävissä tytöissä, vaikka monikulttuurisessa ryhmässä toimiminen oli kaikille sen jäsenille uusi tilanne. Tämä näkyi jännittämisenä ja ajoittain liioiteltuna kohteliaisuutena muita kohtaan. Viikoittaiset tapaamiset, kaikille tutut ohjaajat ja suljettu ryhmä sitouttivat ryhmässä loppuun asti toimineet tytöt vahvasti toimintaan ja loivat turvallisen ilmapiirin ryhmäkertoihin. Tältä pohjalta matka omaan itseen sekä muiden omanikäisten ajatusmaailmaan toteutui luottavaisesti ja omia kokemuksia jakaen. Jokaiselle jäi ryhmässä tilaa sanoittaa oman tarinansa yksilönä, ei vain kulttuurinsa edustajana.

Muutama viikko ryhmän päättymisen jälkeen tapasin yhden maahanmuuttajatyöstä kaupungilla sattumalta. Tyttö oli joutunut jäämään ryhmästä alkuvaiheessa pois, mutta muisteli asiaa vielä hyvillä mielin ja harmitteli, ettei päässyt käymään siellä loppuun asti. Hän kertoi silmät loistaen kohtaamisestaan yhden ryhmään kuuluneen valtaväestön tytön kanssa:

”Yleensä se aina moikkaa vaan ujosti ja menee äkkiä ohi. Nyt se teki saman, mut sit se kääntyi ja juoksi halaamaan! Ihan mahtavaa, tulin tosi iloiseksi. Ryh-

mässä suomalaiset tuli rohkeammiksi tulemaan juttelemaan ja huomaamaan meidät.” -maahanmuuttajatyttö

Tämä kohtaaminen konkretisoi lyhyenkin kohtaamisen merkityksen ryhmätoiminnassa. Tytöt eivät olleet enää toisilleen ”vain niitä maahanmuuttajia tai suomalaisia” vaan persoonia, joita uskallettiin ja haluttiin huomioida.

5.1 Vuorovaikutuksen kehittyminen

Ryhmän vuorovaikutuksen kehittyminen noudatteli monilta osin tyypillistä ryhmän turvallisuuden tunteen rakentumista. Aluksi ihmiset ovat varautuneita ja tarkkailevat mitä ryhmässä uskaltaa tuoda itsestään esiin. Turvallisuuden tunteen kasvaessa rohkeus sekä luottamus lisääntyvät ja ihminen uskaltaa jakaa enemmän eri puolia itsestään. Toiminnalliset menetelmät nopeuttavat turvallisuuden lisääntymistä ja helpottavat ihmisten kohtaamista. (Aalto 2000, 15–16.) Alkutilanteessa varautuneisuutta oli nähtävissä jonkin verran kaikkien ryhmäläisten kesken. Istumajärjestyksistä ja siitä kenelle sanat osoitettiin, pystyi helposti näkemään, että suurin varauksellisuus oli silti ryhmien välisessä käydyssä keskustelussa ja toiminnassa. Tämän selitti osan tyttöjen kohdalla se, että oman ryhmän sisältä oli jo ennestään tuttuja tyttöjä, joita luonnollisesti uskallettiin lähestyä rohkeammin. Osalle lähes kaikki ryhmäläiset olivat vieraita ja heidän kohdallaan sama toistui: keskustelukumppani haettiin mieluiten oman ryhmän eli valtaväestön tai maahanmuuttajien parista.

Havainnoinnissa kiinnitettiin erityistä huomiota maahanmuuttajatyttöjen ja valtaväestön tyttöjen keskinäisiin tekoihin, sanoihin ja eleisiin. Ryhmäytymistä tapahtui tietysti myös näiden kahden ryhmän sisällä, mutta tutkimuskysymyksen mukaisesti arvioin edellä mainitun vuorovaikutuksen kehittymistä.

Havainnoinnin aikana huomasin, että monet havainnoistani menivät melko samanlaisina useiden otsikoiden alle, joten olen yhdistänyt niitä tuloksia arvioidessani näin:

- ♣ Muiden kuuntelu, keskeyttäminen ja hyväksyntä

- ▲ Toisten auttaminen, tukeminen ja ryhmätyötaidot
- ▲ Osallistuminen toimintaan ja keskusteluun
- ▲ Jakaminen ja keskustelun syvyys
- ▲ Yhteinen huumori
- ▲ Monologista dialogiin: omaehtoiset puheenvuorot ja muiden puheenvuoroihin reagointi

Ryhmän tunnelma oli pääsääntöisesti yllättävän vapautunut ja hyvä alusta lähtien. Ryhmäläisten aktiivisuus toimintaan ja keskusteluun osallistumisessa oli melko hyvää alusta asti. Vahva motivaatio ryhmätoimintaan välittyi. Aktiivisuus keskusteluun ja toimintaan osallistumisessa lisääntyi matkan aikana ja tytöt uskalsivat alkaa tuottaa sisältöä ryhmäkertoihin myös itse. Koko ryhmän avoimuus yllätti ohjaajat ensimmäisellä kerralla. Itsestä tuotiin esiin kevyen keskustelun sisällä myös melko syvällisiä asioita ja omia tunteita sivuttiin jo heti alusta lähtien. Luottamusta lisäsi selvästi se, että Tyttöjen Talo oli lähes kaikille ennestään tuttu ja turvallinen ympäristö. Myös molemmat ohjaajat olivat lähes kaikille tytöille tuttuja jo pidemmältä ajalta, mikä varmasti loi turvallisuuden tunnetta ryhmään. Tytöt myös tiesivät jo tullessaan ryhmään, että siellä tulisi olemaan sekä maahanmuuttajatyttöjä että valtaväestön tyttöjä. Vahvoja ennakkoluuloja ei ollut havaittavissa, vaikka jännittyneisyys toisen ryhmän edustajia kohtaan näkyi kummassakin ryhmässä.

Kaikki tytöt olivat alusta lähtien vahvasti kuuntelevia ja toisiinsa kunnioittavasti suhtautuvia. Hillitsemistä, puheenvuorojen rajoittamista tai epäasialliseen käytökseen puuttumista ohjaajien taholta ei tarvittu missään vaiheessa. Tytöt eivät keskeyttäneet toisiaan juuri missään vaiheessa toimintaa. Toiminnalliset harjoitteet toivat esiin, ettei kukaan tytöistä viihtynyt johtajan roolissa, vaan kaikki olivat enemmän tarkkailijoita ja toivoivat tasapuolista osallistumista kaikilta. He toivat tämän myös sanallisesti esiin erilaisissa roolikeskusteluissa ja harjoitteissa. Keskeyttämisiä ei ollut, koska kaikki kertoivat nauttivansa muiden kuuntelusta ja olivat kiinnostuneita toistensa ajatuksia kohtaan. Tulkitsen havaintojeni pohjalta siinä olleen kyse myös hieman muodollisesta kohteliaisuudesta toisia kohtaan. Tässä heijastuivat monikulttuuriseen kohtaamiseen liittyvät jännitykset, jolloin toisia ei uskallettu kommentoida ja keskeyttää innostuneesti nuorille usein tyypillisellä tavalla. Aiheesta ryhmän alussa käyty pieni keskustelu

vaikutti varmasti tähän. Valtaväestön tytöt toivoivat säännöksi, että yksi puhuu ja muut kuuntelevat. Osa maahanmuuttajatyttöistä piti sääntöä tylsänä, ”Koska Suomessa aina pitää odottaa hiljaa ja keskeyttäminen on vaan innostumista aiheesta ja siihen osallistumista.” Osa valtaväestön tytöistä taas sanoi, että ”Jos muut keskeyttää, niin tulee sellainen olo, ettei ketään kiinnosta mun jutut.” Keskustelu oli yksi harvoista ryhmässä käydyistä keskusteluissa, joita käytiin erilaisista tavoista ja merkityksistä eri kulttuureissa. Se aiheutti osaltaan korostuneen kohteliaisuuden syntymisen ryhmän keskusteluihin kuuntelun osalta.

Alussa ryhmätöiden tekeminen oli kankeaa, keskinäistä suunnittelua ei syntynyt ja tytöt pyrkivät tuottamaan tehtäviin vain omaa näkökulmaansa. Kolmannella kerralla tehty yhteinen sormivärimaalaus otsikolla Naisen elämä oli koko toiminnan kankein ja hankalin tehtävä. Tytöt saivat tehtäväkseen ensin suunnitella ryhmässä miten lähtisivät hahmottelemaan naisen elämää. Tapahtuisiko sen esimerkiksi elämänkaari-ajattelun kautta vai elämään liittyvien eri osa-alueiden hahmottelun kautta. Ryhmä sai viimein vaivautuneen hiljaisuuden jälkeen luotua pohjan ja aloittivat työn. Jokainen ryhmäläinen teki pääasiassa vain omaa kuvaansa eikä ohjaajien jatkuvasta kannustuksesta ja keskusteluun ohjaamisesta ollut juuri apua. Työstä ei syntynyt oikeaa ryhmätyötä eikä keskustelu lähtenyt käyntiin ryhmälle tyypillisellä tavalla. Pohdimme työparini kanssa miksi aihe ei syyttänyt muutoin mielellään keskustelevaa ryhmää juuri lainkaan. Elämästä ja siihen liittyvistä monista näkökulmista ryhmä normaalisti keskusteli mielellään. Ainoa meille näyttäytyvä asia oli ryhmien keskinäinen epätasapaino. Tällä kerralla paikalla oli vain yksi valtaväestön tyttö ja useita maahanmuuttajatyttöjä. Törmäsimme usein ryhmän aikana toiminnan vaisuuteen ja tietynlaiseen lukkiutumiseen, kun ryhmän koostumus oli näin epätasapainossa maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen välillä.

Johtajahahmon puute vaikeutti selvästi koko toiminnan ajan ryhmätöiden tekemistä. Viimeisellä kerralla toteutettu harjoite osoitti kuitenkin ryhmätyötaitojen kehittyneen selvästi alkuvaiheesta. Tehtävänä oli jokaisen vuorollaan laittaa tytöt ja ohjaajat haluamaansa asetelmaan yhteiseksi patsaaksi ja ottaa siitä kuva. Kuvan tarkoituksena oli kuvastaa omaa ajatusta siitä millainen ryhmä nyt lopetettaessa on. Tähän tehtävään tytöt heittäytyivät hyvin, ohjasivat rohkeasti toisiaan oikeisiin asentoihin, ehdot-

telivat toisilleen mahdollisia asentoja ja ideoita myös patsaina olleessaan sekä osallistuivat aktiivisesti kuvien synnyttämiseen. Rohkeuden lisääntyminen yhdessä tekemiseen oli selvästi suurempaa ja tytöt myös pystyivät ottamaan johtajan aseman suhteessa toisiinsa ensimmäistä kertaa. Varautuneisuus muita kohtaan ja ryhmässä toimimiseen oli selvästi heikompaa kuin ryhmän alkupuolella, mikä on tyypillistä turvalliseksi kasvaneessa ryhmässä. Kuvien kautta luotiin tunnelmia läheisyydestä ja jakamisesta. Huomionarvoista tehtävässä oli, että maahanmuuttaja-, ja valtaväestön tytöt toimivat keskenään yhtä vapautuneesti kuin omien ryhmiensä sisällä harjoitteen aikana. Tytöt myös toivat puheissaan esiin ajatuksia ”Meistä sankarittarista” ja siitä ”Millaisia me olemme yhdessä”. Tässä tilanteessa kulttuurisella taustalla ei näyttänyt enää olevan suurta merkitystä vaan ryhmätoiminnan aikana oli kehittynyt yhteinen ”Sankarittarien identiteetti”.

Vaikka halu kohdata ja tutustua uusiin ihmisiin ryhmäläisten kesken oli vahva, heidän ujoutensa ja pidättyväisyytensä kätkivät sen toisinaan näkyvistä. Se tuotiin kuitenkin alusta asti sanallisesti esiin fiilisingin palautteessa ja monien harjoitteiden virittämisessä keskusteluissa. Heti ensimmäisellä kerralla valtaväestön tyttö toi esiin halunsa kunnioittaa muualta tulleita ihmisiä sanomalla tutustumisleikissä vihaavansa rasismia. Kaikkien tyttöjen yhtyessä näkemykseen ryhmä koki ensimmäisen liikuttavan kohtaamisensa, mikä näkyi tyttöjen liikuttuneista, kaikkien osallistujien kesken vaihdetuista katseista ja hymyistä.

Myös yhteisten sääntöjen luomisessa nousi tytöiltä esiin vahvoja arvoja muiden mielipiteiden kunnioittamisen sekä kaikille tilan antamisen ja kuulluksi tulemisen tärkeydestä. Pohja dialogin syntymiselle oli olemassa jo ryhmäläisten omista toiveista lähtien. Maahanmuuttajatytöt ehdottivat säännöksi, että puhutaan vain suomea. Näin he osoittivat halunsa vuorovaikutukseen kaikkien ryhmän jäsenten välillä. He myös sanoivat ryhmän olevan mahdollisuus oppia puhekieltä, koska koulussa opitaan vain kirjakieltä eikä heillä ole juurikaan suomalaisia kavereita, joilta voisi oppia ”nuorten kieltä”.

Alussa ennakkoluulot ryhmien välillä olivat kuitenkin nähtävissä. Istumajärjestys määrittyi pöydän ympärillä niin, että maahanmuuttajatytöt istuivat toisella puolella ja valtaväestön tytöt toisella puolella pöytää. Ohjaajan asettuminen seuraavalla kerralla eri

paikkaan sai aikaan hämmennystä ja tuolien järjestelyä niin, että vanha malli saattoi toteutua. Emme puuttuneet asiaan vaan nostimme istumajärjestyksen yhdeksi havainnoinnin kohteeksi. Kokemukseni mukaan ryhmissä on tavallista, että kerran otetut paikat pöydän ääressä eivät muutu vuosienkaan kuluessa esimerkiksi kansalaisopistojen kursseilla. Niinpä pöydän ympärillä tilanne ei välttämättä olisi muuttunut lähentymisenkään kautta. Aloimme hyödyntää enemmän lattiatyynyillä istumista, jotta näkisimme muuttuuko tilanne. Ryhmäkertojen edetessä lattiatyynyjä alettiin jakaa myös maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen kesken ja istumapaikkojen harkinnat vähenivät.

Myös harjoitteissa näkyi aluksi ryhmän jakautuminen maahanmuuttaja-, ja valtaväestön tyttöihin. Kun oli mahdollista valita oma parinsa johonkin tehtävään, se yleensä oli joku oman ryhmän sisältä. Valitsimme mukaan paljon harjoitteita, joissa parit vaihtuivat tehtävän edetessä. Tämä laski kynnystä toimia myös yli ryhmän sisäisten ryhmärajojen. Ryhmätoiminnan edetessä pariin saatettiin helpommin valita lähinnä istuva tyttö sen enempää harkitsematta. Toiminnallisuuden kautta saatiin luotua kohtaamisen mahdollisuuksia niin, ettei ennakkoluuloilla ja peloilla ollut samanlaista valtaa kuin esimerkiksi pelkän keskustelun kautta kohtaamisessa.

Toiminnan alkuvaiheissa oli nähtävissä ryhmän jakautumista myös vapaamuotoisissa keskustelutilanteissa selvästi kahteen ryhmään. Valtaväestön tytöt saattoivat keskustella keskenään esimerkiksi julkisuuden henkilöistä eivätkä maahanmuuttajatytöt vielä tunteneet suomalaista nuorisokulttuuria ja länsimaista popkulttuuria. He seurasivat keskustelua vierestä hämmentyneinä osaamatta sanoa mitään aiheista. Ohjaajana osallistuin keskusteluun yhdessä tällaisessa tilanteessa ja kysyin tunsivatko kaikki kyseiset henkilöt. Maahanmuuttajatytöt vastasivat heti, etteivät tieneet kenestä on kyse. Valtaväestön tytöt havahtuivat tästä ja alkoivat kertoa kenestä keskusteltiin. Keskustelu avasi kaikille tytöille sen, etteivät kaikki heille itsestään selvä ole sitä välttämättä muille.

Tein päätöksen puuttua keskusteluun, koska katsoin sen ryhmän ohjaajana välttämättömäksi. Sen kautta uskoin pystyväni lisäämään ymmärrystä ja halua kohdata toiset ryhmien kesken. Nuoret ovat usein kärsimättömiä ja muiden tietämättömyys

itselle tärkeistä asioista tulkitaan usein negatiivisesti. Halusin auttaa kummankin ryhmän tyttöjä tutustumaan paremmin toisiinsa, joten toimin tilanteessa ryhmien välillä kulttuuritulkin roolissa. Yritin avata tytöille näkökulmaa siitä, ettei länsimainen nuorisokulttuuri oli itsestäänselvyys kaikille, mutta muutkin voivat olla siitä kiinnostuneita, jos heille annetaan tilaisuus osallistua keskusteluun. Pelkässä tutkijan roolissa olisin vain seurannut tilanteen kehittymistä, mutta kaksoisroolissani koin tärkeämmäksi puuttua kyseiseen tilanteeseen. Itselleni tilanne avasi sen tosiasian, että kulttuurien välinen kohtaaminen voi olla vaikeaa nuorena esimerkiksi juuri siksi, että kiinnostuksen kohteet vaihtelevat suuresti eikä kaikissa kulttuureissa ole vahvaa nuorisokulttuuria. Suomessa nuorisokulttuuri on valtaväestön nuorille keino erottua aikuisten maailmasta omaksi porukakseen. Jos maahanmuuttajanuori ei tiedä tästä nuorisokulttuurista mitään, jää hän helposti ulkopuolelle nuorten ryhmästä.

Nimitän havaintopäiväkirjassani tyttöjen keskinäisiä keskusteluja minidialogeiksi. Tällä tarkoitan tilanteita, joissa tytöt kävivät omaehtoisia keskusteluja keskenään, kommentoivat ja tukivat sanallisesti toistensa puheenvuoroja. Minidialogi on mielestäni kuvaavin sana kuvaamaan näitä keskusteluja, sillä pitkiä ja vuolaita dialogeja ei ryhmän aikana tyttöjen kesken käyty lainkaan. Minidialogit maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen kesken lisääntyivät toiminnan edetessä, vaikka ohjaajan rooli säilyi vahvana loppuun asti. Ensimmäinen vahva yhteisymmärrystä lisäävä minidialogi tyttöjen kesken käytiin kolmannella ryhmäkerralla. Tehtävänä oli kirjoittaa Sankaripäiväkirjaan asioita, joista iloitsee. Sekä maahanmuuttaja- että valtaväestön tytöt kokivat koulussa onnistuminen tärkeäksi, mutta maahanmuuttajatyöt sanoivat, ettei näitä tilanteita tule Suomessa usein, koska kieli on niin vaikea. Tähän eräs valtaväestön tyttö tarttui oma-aloitteisesti ja rohkaisi maahanmuuttajatyttöjä omalla kommentillaan näin: ”Tärkeintä on, että te pärjätte hienosti esimerkiksi täällä ryhmässä ja osaatte hoitaa asioita suomeksi. Koulunumerot eivät ole niin tärkeitä kuin oikeassa elämässä pärjääminen.” Hän jatkoi vielä lisäämällä, että ”Ymmärrän miten pelottavaa on aloittaa uudella kielellä toimiminen nyt kun itse opiskelen sellaista alaa, jossa täytyy uskaltaa ilmaista itseään täysin uudella tavalla.” Asiasta syntyi jonkin verran keskustelua ryhmien kesken ja hyväksyntä näkyi jokaisesta osallistujasta vahvasti ilmeissä, eleissä ja sanoissa. Vastaavia tilanteita tuli usein toiminnan edetessä, mutta ne säilyivät loppuun asti melko lyhyinä keskusteluina.

Hyväksyntä ja toisten läsnä oleva kuuntelu välittyivät pääasiassa ryhmäläisten kesken hymyillä, nyökyttelyllä, hiljaa kuuntelulla sekä pienillä, ”Mulla on kans toi sama juttu”,- tyylisillä kommentteilla. Loppua kohden myös omilla puheenvuoroilla toisten puheenvuorojen täydentäminen lisääntyi jonkin verran, mutta pääasiassa ohjaajien oli vastattava reagoitua vaativiin puheenvuoroihin kuten tunne- ja arvoilmaisuihin. Ohjaajan kommentin jälkeen muut tytöt saattoivat jatkaa aihetta omalla näkemyksellään. Puhe kulki paljon ohjaajien välityksellä.

Painotimme tytöille, että toimintaa kehitetään heidän toiveidensa mukaisesti ja kyseimme heiltä toiveita säännöllisesti. Tytöt osoittautuivat tässä suhteessa liiankin sopeutuvaisiksi, sillä ideoiden esiin saaminen oli haastavaa. Ryhmäkertojen tuomia kokemuksia purkaessa yleensä ”kaikki oli kivaa ja hyviä juttuja”. Kriittisiä kantoja toiminnan sisällöstä ei juurikaan tuotu esiin, vaikka ohjaajat usein perustelivat niiden merkityksen toiminnan kehittämiseksi tyttöjen omilla ehdoilla. Ryhmäläiset toivat kuitenkin esiin erikseen kysyttäessä menetelmiä, joilla haluaisivat itseensä tutustua sekä joitain keskustelun aiheita ryhmässä käsiteltäväksi. Näiden kommenttien sekä ohjaajien havaintojen pohjalta toimintaa pyrittiin koko sen olemassa olon ajan kehittämään sen jäsenten näköiseksi malliksi.

Mielenkiintoinen havainto oli se, että maahanmuuttajatyöt eivät olleet erityisen halukkaita keskustelemaan omista kulttuureistaan valtaväestön tyttöjen kanssa ja valtaväestön tytöt taas usein viittasivat haluunsa tutustua erilaisiin kulttuureihin ja tapoihin. Maahanmuuttajatyöt puhuivat omista tavoistaan ja kulttuureistaan kyllä omaehtoisesti ohjaajien kanssa, jos valtaväestön tyttöjä ei ollut paikalla. Katson, että ryhmätoimintamalli itsenäistymisen ja omaan itseensä tutustumisen ympärille rakennettuna tarjosi maahanmuuttajatyöille tilaisuuden tulla kuulluksi yksilönä ja ilmaista itseään vain omana itsenään edustamatta erityisesti omaa kulttuuriaan. He saivat mahdollisuuden kohdata valtaväestön tytöt tasavertaisina ja tulla kuulluksi oman tarinansa kautta omilla ehdoillaan. Luokittelu vain maahanmuuttajaksi tai jonkin kulttuurin edustajaksi ei jätä tilaa yksilöllisyydelle. Katson tästä syystä tyttöjen keskittyneen ilmaissussaan siihen, mitä juuri minä haluan, unelmoin tai edustan.

Valtaväestön tyttöjen kiinnostus erilaisia kulttuureja kohtaan oli vilpitöntä ja positiivista. Heillä oli selvästi halu ja tarve oppia lisää monikulttuurisesta kanssakäymisestä. Kiinnostuksessa oli havaittavissa vivahteita monikulttuurisuuden eksoottisuudesta ja sen ihannoimisesta. Myös maahanmuuttajatytöt sanoittivat välillä asioita niin, että ”Oli kivaa oppia tietämään mitä suomalaiset ajattelivat”. Alussa ei ryhmässä huomattu, että kukaan meistä ei voi edustaa kokonaista kulttuuria kattavasti. Tästä tuli keskustelua ryhmän loppupuolella. Maahanmuuttajatyttöjen tarjoama yksilön näkökulma avasi valtaväestön tytöille näkemystä kaikkien yksilöllisyydestä ja poisti turhaa eksoottisuutta kanssakäymisestä. Sama ilmiö tapahtui maahanmuuttajien suhteessa valtaväestöön yhtenä massana. Kohtaaminen yksilönä vahvisti näin jossain määrin molempien ryhmien tyttöjä elämään monikulttuurisissa yhteisöissä.

5.2 Vuorovaikutuksen taso ryhmän lopussa

Sankarittarien ryhmäytymistä häiritsivät jonkin verran muutokset ryhmän koostumuksessa jokaisella ryhmäkerralla. Viisi tyttöä joutui jäämään toiminnasta pois noin puolelta välissä erilaisista henkilökohtaisista syistä. Alussa ryhmässä oli kymmenen tyttöä, toiminnan lopussa viisi aktiivista kävijää. Myös toimintaan vahvasti sitoutuneilla tytöillä oli ikään kuuluvasti paljon muita sitoumuksia, kuten keikkatöitä, jotka estivät pääsemästä jokaiseen tapaamiseen. Ryhmätoiminnan kesken lopettaneiden tyttöjen kautta maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen keskinäinen tasapaino muuttui merkittävästi aloitustilanteeseen verrattuna. Maahanmuuttajatytöt olivat ryhmän loppuvaiheessa selvänä enemmistönä. Tämä vaikutti ryhmien väliseen vuorovaikutukseen eikä pyrkimykseni ryhmien välisestä tasapainosta enää toteutunut toiminnan lopussa. Ainoana valtaväestön tyttönä loppuun asti kulkeneelta tytöltä tilanne vaati selvästi sosiaalista rohkeutta olla vähemmistön asemassa toiminnassa. Aito kiinnostus ja halua monikulttuuriseen kanssakäymiseen välittyi hänen puheistaan ja teoistaan, joten tilanteeseen liittynyt lievä jännittyneisyys ei estänyt toimintaan sitoutumista muutoksista huolimatta.

Toiseksi viimeisellä kerralla testasimme Mikko Aallon Ryppäästä ryhmäksi -kirjasta löytyvällä Totta puhuen -harjoitteella ryhmän turvallisuuden tasoa. Harjoitteessa oh-

jaajan esittämät kysymykset etenevät asiatasolta muuan muassa mielipide-, arvo-, tunne-, ominaisuus-, ja tarvetasoille. Ryhmä eteni melko helpon oloisesti kysymysten mennessä koko ajan syvemmälle. Joillain tasoilla oli nähtävissä pohdintaa mitä haluaa jakaa ja mitä jättää kertomatta, mikä on terveen itsensä suojaamisen merkki. Mitä turvallisempi ryhmä on, sen enemmän ihminen uskaltaa jakaa itsestään. Toisaalta luottamus muihin asettaa ihmisen alttiiksi muiden arvostelulle ja pilkalle. Tästä syystä ihmisen tulee harkita miten paljon missäkin tilanteessa itsestään on valmis jakamaan. Yli- tai aliturvallisuus aiheuttavat ihmisessä ylilyöntejä joko rajattomuuden suuntaan tai liialliseen sulkeutumiseen. (Aalto 2000, 15–16.) Keskustelun aikana toteutui terve itsensä suojaaminen, mutta pääasiassa keskustelu oli luottavaista ja harjoitteen jälkeen sitä pidettiin merkittävänä muiden tuntemisen lisäämisessä ja kulttuurien välisten erojen ymmärtämisessä.

Ryhmän turvallisuuden tasoa voidaan määritellä erilaisilla asteikoilla. Mikko Aalto jakaa sen kirjassaan pelkääväksi ryhmäksi, turvattomaksi ryhmäksi, tuntemattomaksi perusturvalliseksi ryhmäksi, tutuksi turvalliseksi ryhmäksi, avoimeksi ryhmäksi, heikoutta hyväksyväksi ryhmäksi, haavoittuvuutta sallivaksi ryhmäksi sekä armahtavaksi ryhmäksi (Aalto 2000, 22–23). Loppuvaiheessa Sankarittarien ryhmä saavutti avoimen ryhmän tason. Tällä turvallisuuden tasolla ryhmäläiset hyväksyvät toistensa mielipiteet ja tunteet arvostelematta niitä. Keskustelua käydään asiataason lisäksi tunne- ja arvotasoilla. (Mt., 23.) Ryhmän lyhyen keston ja koostumuksen vaihtelun vuoksi taso on mielestäni yllättävän korkea. Tyttöillä oli selvästi tarve jakaa asioitaan ja kokea kuuluvansa ryhmään. Hyvässä ryhmässä ihminen uskaltaa avata itsestään myös huonoja puolia, kuten häpeää, pelkoa tai turvattomuuden kokemuksia (mt.,17). Tämä toteutui ryhmän edetessä ja tarjosi tytöille mahdollisuuden tulla hyväksytyksi, kuuluksi ja huomioiduksi arvokkaana osana ryhmää. Monikulttuurisuus ei lopulta estänyt kohtaamista ja turvallisuuden syntymistä, vaikka se vaikuttikin vuorovaikutuksen syntyyn.

Yhteistä huumoria toiminnan aikana ei syntynyt. Ohjaajien huvittaville kommenteille naurettiin vapautuneesti ja niitä kommentoitiin keskenään. Yhteistä naurua huvittaville sattumuksille ja asioille oli paljon, mutta tyttöjen keskinäistä huulenheittoa tai sisäpiirin vitsejä ei syntynyt lainkaan. Tulkitsen tämän jonkinlaiseksi vierauden ja varau-

tuneisuuden tunteeksi. Kukaan tytöistä ei ollut persoonana hauskuuttajan ja pellen roolin ottava, mikä osittain selittää yhteisen huumorin syntymättömyyttä. Kokemusteni mukaan jotkut sanonnat tai vastaavat jäävät helposti elämään tämänkin tyyppisten nuorten ryhmissä. Koska tytöt olivat näkyvän kohteliaita toisiaan kohtaan, on mahdollista, ettei osattu löytää sellaista huumoria, jonka olisi luotettu sopivan kaikille ryhmässä. Monikulttuuriset ennako-odotukset näyttelivät tässä jonkinlaista roolia eikä rajoja uskallettu lähteä kokeilemaan tyttöjen kesken. Ohjaajien huumori koettiin kaikille sopivaksi ja sille uskallettiin nauraa.

Dialogisuuden toteutuminen oli erityisen havainnoin kohteena. Ryhmä oli alusta loppuun selvästi ohjaajavetoinen. Ohjaajaa tarvittiin keskustelun lämmittäjäksi, avaajaksi ja ohjaajaksi. Tytöt olivat innokkaita tuomaan kysyttäessä esiin kokemuksiaan, tunteitaan ja näkemyksiään, mutta keskinäistä keskustelua ei juuri käynnistynyt ilman ohjaajan tukea. Tytöt ottivat myös asian esiin itse fiilisringeissä. He sanoivat haluavansa aina uusien ihmisten kanssa tarkkailla ensin muita ihmisiä ja vasta sitten keskustella heidän kanssaan, kun voivat luottaa muihin ja tietää millaisia muut ovat. Näin ollen ohjaaja edusti luotettavaa henkilöä, jolle uskallettiin alusta asti osoittaa puheenvuoronsa. Pyrimme omalla toiminnallamme jättäytymään taka-alalle, jotta keskinäiselle dialogille olisi ollut enemmän tilaa. Tämä ei tuottanut juurikaan tulosta, vaan tytöt kaipasivat ohjaajilta aktiivista keskustelun virittäjän roolia koko toiminnan ajan.

Ohjaajina pohdimme mistä johtui, että ryhmä pääasiassa kävi keskustelua ohjaajan kautta ja vetämänä. Tulimme siihen tulokseen, että tekijöitä oli kaksi. Ryhmäläisten persoonat olivat yllättävän samanlaisia, kuuntelijoita ja tarkkailijoita, jolloin kukaan ei noussut erityisesti esiin ja johtamaan keskustelua. Myös jännittämisen kokemukset välittyivät maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen välisessä kommunikoinnissa, joten ohjaajaan turvauduttiin monikulttuurisen kanssakäymisen uutuuden ja outouden vuoksi.

Loppukeskustelussa ja haastatteluissa minidialogit tuotiin esiin tärkeinä kohtaamisen ja jakamisen kokemuksina, joten niiden merkitys osallistujille oli suuri. Tytöt toivat omissa puheenvuoroissaan usein esiin kuulluksi tulemisen kokemuksen merkittävyyden ja uusien, erilaisten mielipiteiden kuulemisen mielenkiintoisuuden ja niiden kautta

oppimisen. Ryhmän dialogisuus täyttyi näillä kriteereillä mitattuna. Ryhmäläiset jakoivat ryhmän edetessä koko ajan enemmän tunnetason asioita ryhmässä. Myös arvoja mielipidekeskustelut lisääntyivät. Jakamisen taso yllätti ohjaajat monesti, kun esimerkkeinä annetut ajatukset unelmista tai pahoista tavoista olivat hyvin kevyitä, mutta tytöt omia kertoessaan saattoivat kertoa pelkoihin, voimattomuuteen tai häpeään liittyviä asioita.

Kevyt monikulttuurinen kohtaaminen toteutui ryhmässä ja se opetti uusia näkökulmia siihen osallistuneille. Havaintojeni mukaan syvempi kohtaaminen vaatisi huomattavasti enemmän aikaa. Ryhmä vapautui toiminnan edetessä koko ajan lisää ja kohtaamisen syveneminen oli selvästi alkanut, kun ryhmän toimintakausi loppui.

5.3 Ryhmäläisten kokemukset

Ryhmätoiminta mahdollistaa nuoren kuulluksi tulemisen sekä hänen elämänsä näkyväksi tekemisen yhdessä muiden ryhmäläisten ja ohjaajan kanssa (Levamo 2001, 148). Kuulluksi tulemisen tärkeys nousi usein esiin ryhmän keskusteluissa ja sen sanottiin olevan yksi tärkeimmistä syistä, miksi ryhmään tuloa odotettiin. Souton tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanuoret kokevat koulumaailmassa paljon sosiaalisista ryhmistä ulossulkemista ja huomiotta jättämistä. Nuorten keskinäiset hierarkiat vaativat maahanmuuttajanuorilta jatkuvaa oman kunnollisuuden todistelua ja siitä huolimatta he kokevat säännönmukaista sosiaalista eristämistä. Koulun opetus ei myöskään anna eväitä nuorelle oman vähemmistöaseman käsittelyyn. (Souto 2011, 167.) Eräs maahanmuuttajatyttö sanoitti asian näin: ”Ryhmään halusin tulla, koska täällä muita kiinnostaa mun jutut. Koulussa ketään ei kiinnosta mitä mä ajattelen tai kuka mä olen.” Monilla ryhmäläisistä, sekä maahanmuuttajatyöillä että valtaväestön tytöillä, oli kokemuksia ryhmistä ulossulkemisesta. Näiden kokemusten jakamisen kautta heidän oli selvästi helppo ymmärtää toisiaan ja niiden kautta syntyi ymmärrys toisen tunteiden samankaltaisuudesta.

Ryhmän tytöt toivat esiin, että yhdessä muiden tyttöjen kanssa keskustelu poikien ”häiritsemättä” on arvokasta ja sille kaivattiin enemmän tilaisuuksia. Tyttöjen taito ja halu keskustella asioistaan suuntasi yhdessä tekemistä toiminnallisuudesta kohti rauhallisia ja luottamuksellisia keskusteluja. Tytöt kokivat ryhmän olevan heille ”jotain omaa”. Se oli paikka, jossa heidät huomioitiin ja he tulivat kuulluksi. Muita ryhmäläisiä kiinnosti mitä he ajattelivat, unelmoivat tai toivoivat. Tämä yhdisti maahanmuuttajatyttöjä ja valtaväestön tyttöjä.

Viimeisellä kerralla pidetystä ryhmäkeskustelusta välittyi positiivinen tunnelma ja kokemusta pidettiin hyvänä. Tunnelma oli käsin kosketeltavan haikea, yhdessä koettua pidettiin tärkeänä ja yhteisen matkan olisi haluttu jatkuvan pidempään. Ryhmätoiminnan koettiin antaneen ryhmäläisille paikan, jossa on mahdollista kertoa luottamuksellisia asioita, joita ei haluttu muulla jakaa. Mahdollisuutta tunteiden ilmaisuun painotettiin tärkeänä kokemuksena. Luottamus muihin ryhmässä oli vahvaa eikä sen ulkopuolelle suljettu ketään jäsentä, vaan ryhmä koettiin turvalliseksi kaikkien osallistujien kesken. Ryhmätoiminta koettiin piristäväksi ja voimaa antavaksi vastapainoksi koululle. Uusiin ihmisiin tutustuminen nousi esiin monen tytön puheissa tärkeänä ulottuvuutena. Hyviksi asioiksi nostettiin ”Kaikki halaukset ja muut läheiset asiat.” Kokoontumisen yhteen keskustelemaan erilaisista mielipiteistä monet ryhmästä kokivat rikkauteena. Ryhmä koettiin myös oppimisen ympäristöksi: ”Kun oppi uusia asioita muita kuunnellen.” Tässä katson dialogisuuden toteutuneen hienosti. Yhteinen keskustelu onnistui kehittämään siihen osallistuneiden ajatuksia.

Kysyimme tytöiltä mitä heidän mielestään toiminnan aikana tapahtui ihmisten väleissä. Yksi tyttö koki, että tilanne oli pitkälti samanlainen kuin alussa. Hän sanoi tunteensa monet ryhmästä jo melko hyvin ennen sen alkua. Muut nostivat vahvasti esiin syvemmän tutustumisen, luottamuksen lisääntymisen ja omien pelkojen voittamisen. Yksi maahanmuuttajatyttö puki tilanteen sanoiksi näin: ”Ensin piti mennä kaksi askelta taaksepäin ja katsoa millaisia muut ovat. Tarkkailla vain ja miettiä uskaltaako omia ajatuksia jakaa ryhmässä. Oli varautunut, sitten tuli hyvä olo ja luottamus meni eteenpäin. Tutustui paremmin.” Toinen maahanmuuttajatyttö sanoi, että, ”Nyt on helpompaa, kun tietää muiden nimet ja erottaa muut tosistaan. On helpompi mennä juttelemaan muille ryhmän ulkopuolellakin.” Tutustumista tapahtui siis monilla tasoilla.

Joillekin ryhmässä vähemmän käyneille anti oli, että uskaltaa tulevaisuudessa helpommin jutella ja tervehtiä, kun tuntee muut nimeltä. Säännöllisesti loppuun asti käyneillä tytöillä luottamus muihin oli syvää ja jakamisen kokemusta pidettiin tärkeänä.

Tyttöjä pyydettiin erittelemään minkä asioiden he kokivat lähentäneen ryhmäläisiä keskenään. Toiminnalliset harjoitteet, joissa hulluteltiin ja rikottiin arkisia rooleja, koettiin merkityksellisiksi. Myös niiden kautta kerrotut ominaisuudet itsestä tutustuttivat muihin hyvin. Sankaritar-päiväkirjan kautta omien ajatusten kertominen oli jäänyt vahvasti monen mieleen ja sitä pidettiin tärkeänä jakamisen kokemuksen vuoksi. Merkityksellisimpänä kokemuksena monet tytöt nostivat esiin yhdessä vietetyn kokonaisen lauantapäivän. ”Kun syötiin yhdessä, tehtiin kaikenlaista eikä kellään ollut kiire mihinkään.” Yhteisöllisyys oli tuossa päivässä vahvasti läsnä ja sen kautta tytöt kokivat tutustuneensa paljon paremmin. Ajan antaminen ja kiireettömän ilmapiirin luominen palvelivat tutustumista maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen kesken.

Tytöiltä kysyttiin miltä tuntui toimia ryhmässä, jossa olimme monesta eri maasta tulleet yhteiselle matkalle Sankaritariin. Pohdimme kysymyksen esittämistä pitkään, sillä monikulttuurisuus ei ollut erityisesti esillä ryhmässä. Koska kysymys oli tutkimuksen kannalta merkityksellinen, päätimme kysyä sen. Viittasimme alussa yhdessä tehtyyn maailmankarttarajoitteeseen, jossa jokainen oli kuvannut matkansa tähän päivään. Kulttuurien kohtaamista ryhmässä kuvattiin mielenkiintoiseksi ja kivaksi kokemukseksi. Sitä pidettiin hyvällä tavalla jännittävänä, sillä sekä maahanmuuttajatytöt että valtaväestön tytöt kertoivat, ettei heillä ennen tätä ollut kavereina toiseen ryhmään kuuluvia nuoria. Koettiin, että kulttuurieroihin oli mahdollista tutustua hyvällä tavalla. Tytöt nostivat esiin oivaltaneensa ryhmässä myös sen, ettei kukaan edusta vain kulttuuriaan, vaan jokainen ihminen on erilainen.

Kielikysymys nousi esiin ryhmän yhteisessä loppukeskustelussa ja sekä pois jääneiden tyttöjen erillisissä haastatteluissa. Maahanmuuttajatytöt kokivat ryhmän olleen luonteva kielenoppimisen ympäristö. Valtaväestön tyttöjä kiiteltiin sanojen puheidensa selventämisestä. Tytöt kokivat oppineensa nuorten kieltä ryhmässä. Valtaväestön tyttö kiitteli puolestaan ymmärretyksi tulemisesta, vaikka kokikin puhuneensa paljon ja nopeasti. Se, että ryhmässä käytettiin maahanmuuttajatytöiden toivomukses-

ta vain suomea, oli lähentänyt kaikkia tyttöjä. Yksi valtaväestön tyttö nosti erillisessä haastattelussa esiin tilanteen, jossa kaksi samaa kieltä puhunutta tyttöä oli innostuessaan käyttänyt hetken omaa kieltään. Tämän tyttö koki ”epäreiluna ja oli ulkopuolinen olo.” Yhteisen kielen merkitys yhteyden luojana korostui kaikkien puheissa. Jäin pohtimaan valtaväestön tytön kommenttia. Suomen kielen käyttäminen koettiin selvästi haluksi asioiden jakamiseen ja toisten kohtaamiseen. Oman kielen käyttö taas sulki muut ulkopuolelle. Tilanteessa valtaväestön tyttö joutui vähemmistön asemaan, jossa ei voinut tietää mitä muut puhuvat. Jos tilanne olisi tullut esiin ryhmän ohjauksen aikana, olisi se ollut hedelmällinen keskustelun aihe. Maahanmuuttajatyöillä vastaavia tilanteita tulee usein vastaan normaalissa arjessa. Keskustelun herättäminen siitä miltä tuntuu, kun ei voi ymmärtää muita, olisi saattanut avata sekä ymmärrystä maahanmuuttajia kohtaan että luoda yhteisymmärryksen kokemuksen ryhmän kesken. Valitettavasti tilanne tuli ohjaajien tietoon vasta ryhmästä kesken pois jääneen tytön loppuhaastattelussa.

Kehittämisen kohteita tytöt löysivät toiminnalle valitettavan niukasti loppukeskusteluissa, kuten koko ryhmätoiminnan aikana. Lähes kaikki kokivat yhteisen ajan liian lyhyeksi sekä viikoittaisen tapaamisen osalta että ryhmän keston osalta. Toiminta koettiin niin rentouttavana ja voimia antavana, että koulupäivän jälkeenkin olisi jaksettu olla yhdessä 3-4 tuntia joka viikko. Samoin ryhmän olisi toivottu kestävän syksystä kevääseen. Nyt sen koettiin loppuneen juuri, kun alkoi tutustua. Ryhmän keskeyttämään joutuneista kolme toi esiin, että harmitti, kun ei enää päässyt käymään ryhmässä. Yhteisen loppuleirin puuttuminen nostettiin esiin huonona asiana. Leirille ei päästy, koska monella tytöllä oli välttämättömiä menoja suunniteltuna ajankohtana. Nämä kommentit kertovat selvästi ryhmän merkityksellisyydestä tytöille.

5.4 Ohjaajien kokemukset

Me ohjaajat koimme ryhmän saavuttaneen tavoitteensa kulttuurien välisessä kohtaamisessa melko hyvin. Vuorovaikutus kehittyi selvästi ja tunnelma ryhmässä oli pääsääntöisesti melko avoin ja vapautunut. Joitakin heikommin menneitä kertoja oli

ja niiden yhdistävänä tekijänä oli aina maahanmuuttaja- ja valtaväestön tyttöjen välinen määrällinen epäsuhta.

Ohjaajina kipuillimme välillä oman ohjausotteemme kanssa. Koska tavoitteena oli antaa ryhmäläisten kohdata omista lähtökohdistaan käsin yksilöinä korostamatta kulttuurieroja, pyrimme pitämään itsemme neutraaleina keskustelun vetäjinä. Huomasimme toisinaan kuitenkin selittävämmä ”miten Suomessa usein ajatellaan tai toimitaan.” Toimimme muussa työssämme usein nuorille kulttuuritulkin roolissa yksilökeskusteluissa ja nuoret kokevat sen merkitykselliseksi kanavaksi oppia tuntemaan uutta kotimaataan. Ryhmässä olisimme halunneet antaa nuorten itse sanoittaa sekä kysymyksensä että vastauksensa tällaisiin aiheisiin. Vanhasta tottumuksesta tapojen selostaminen nousi kuitenkin aika ajoin esiin. Se ei tuntunut häiritsevän nuorten kohtaamista vaan lisäsi ymmärrystä ryhmien kesken. Tutkijan roolissani olisin kuitenkin toivonut osaavani jättää tämän ulottuvuuden vähemmälle.

Oli henkisesti haastavaa yhdistää ryhmäyttäjän ja ohjaajan rooli tutkijan rooliin, joka vaati tutkimuskysymyksen mukaisesti karkeaa jaottelua ryhmän sisällä valtaväestön tyttöihin ja maahanmuuttajatyttöihin. Tämä vaikutti epäilemättä myös omiin sanavalintoihin ohjauksessa, vaikka tietoisesti pyrimme välttämään viittauksia kulttuurillisiin tapoihin ja antamaan tyttöjen sanoittaa näkökulmansa itse. Pohdimme monikulttuurisen ryhmän ohjauksen haasteita nyt kokeilemastamme näkökulmastamme käsin. Toiminnan kantavana ajatuksena oli välttää perinteinen kulttuurien esittely ja antaa tilaa yksilöille. Ote kantoi hedelmää ja tuntui toimivalta tavalta mahdollistaa kulttuurien välinen kohtaaminen.

Toisaalta koen nuorisotyöntekijän roolin merkittävänä kulttuuritulkkina maahanmuuttajanuorten kotoutumisen kannalta. Tulimme siihen tulokseen, että ryhmässä tätä roolia kannattaa käyttää harkiten ja sopivissa tilanteissa, mutta muuten antaa nuorten itse sanoittaa näkemysensä tasavertaisesti. Ajatustani tukivat havainnot maahanmuuttajatyttöjen halusta rajata ryhmässä usein keskustelusta pois kulttuuriset ulottuvuudet. Ohjaajan kanssa kahden kesken ne nousivat oma-aloitteisesti esiin. Katson tämän johtuvan halusta tulla kuulluksi nuorena ja vertaisena nuorten maailmassa.

Ohjaajan kanssa asioita voi käsitellä luottamuksellisemmin ja omista lähtökohdista käsin, kun ei ole samanlaista painetta tulla hyväksytyksi osana nuorisokulttuuria.

Tilastokeskuksen tutkimuksessa Maahanmuuttajien elämää Suomessa tuodaan esiin näkökulmia, joiden mukaan ilmiö on yleinen maahanmuuttajien keskuudessa. He haluavat välttää pelkän etnisen ryhmän kautta luokitelluksi tuloa suhteissaan valtaväestöön, vaikka olisivat ylpeitä omasta kulttuuristaan. Tällä halutaan varmistua siitä, että on mahdollisuus tulla kohdelluksi yksilönä ja vältetään leimaantumista maahanmuuttajaksi valtaväestön silmissä. Maahanmuuttajiin liitetään valtaväestön keskuudessa usein kielteisiä stereotyyppioita ja leimoja, joita monet haluavat välttää rajaamalla monikulttuurisesta kanssakäymisestä pois omia kulttuurisia piirteitään. (Kyntäjä 2005, 154–155.) Nuorisotyössä tätä näkökulmaa tulee mielestäni kunnioittaa antamalla nuorille tilaa esiintyä omina yksilöinä, eikä vaatia heiltä kulttuurinsa vahvaa esiin tuomista, elleivät he sitä itse toivo.

Maahanmuuttajanuorten halu häivyttää kulttuurillisia piirteitään valtaväestön kanssa toimiessaan liittyy maahanmuuttajanuorten akkulturaatioon. Akkulturaatio kuvaa tilaa, jossa jatkuvassa kontaktissa ollessaan erilaiset kulttuuriset ryhmät kokevat muutoksia omissa kulttuurimalleissaan. Tavat, normit ja sosiaaliset rakenteet muuttuvat kulttuurien kohtaamisen seurauksena joko molemmissa tai vain toisessa kulttuurisista ryhmistä. Uuteen maahan muuttaessaan ihmisten akkulturaatioprosessi käynnistyy myös yksilötasolla. (Alitolppa-Niitamo 2010, 45.) Ihmisten akkulturaatioprosessi etenee yksilöllisesti ja tämä tulee usein esiin perheen jäsenten kesken, kun vanhemmat ja nuoret reagoivat eri tavoin ja eri tahdissa uuden kulttuurin aiheuttamiin muutoksiin asenteissa ja tavoissa. Tällöin nuorten ja vanhempien välit voivat kärjistyä ajatusmallien ristiriitaisuuden vuoksi. (Mt., 52.) Akkulturaatio perheen sisällä tarkoittaa tilannetta, jossa joudutaan aktiivisesti neuvottelemaan nuorten ja vanhempien välillä niistä kulttuurisista tavoista, joista on mahdollista luopua tai joita on mahdollista muuttaa sekä niistä, joiden säilyttäminen koetaan olennaiseksi ja tärkeäksi (mt., 51).

Koen siksi, että oman kulttuurin ilmaisemiselle ja pohdinnalle tulee antaa tilaa ja tukea maahanmuuttajanuorten kanssa työskenneltäessä. Nuoret omaksuvat vanhempiensa helpommin uuden kotimaansa tavat ja pyrkivät sopeutumaan niihin tullakseen

hyväksytyksi ikäistensä parissa. Kuitenkin todellinen integraation eli uuteen kulttuuriin sopeutuminen syntyy vasta, kun ihminen sekä tuntee riittävän hyvin omaksuneensa uuden maan tavat että kykenee säilyttämään omasta kulttuuristaan sen, mikä itselle on tärkeää ja olennaista. Jos nuori hylkää täysin vanhempensa tavat, aiheuttaa se ristiriitoja perheissä sekä juurettomuuden kokemuksia nuorena itsessään. (Pollari & Koppinen 2011, 19–21.) Näistä asioista kannattaa tilaisuuden tullen käydä keskusteluja nuoren kanssa. Mahamuuttajanuorten kotoutumisen tukeminen vaatii ohjaajalta herkkyyttä lukea, miten nuori toivoo itseään kohdeltavan muiden nuorten edessä. Lisäksi ohjaajalla on oltava valmius käsitellä hänen kanssaan maahanmuuttajuuteen liittyviä näkökulmia, kun nuori sitä itse toivoo. Kokemukseni mukaan näitä keskusteluja käydään selvästi enemmän nuoren kanssa yksilöohjaustilanteissa. Ryhmässä toimiessa nuorille yhteenkuuluvuus muiden nuorten kanssa näyttää olevan oman kulttuurinsa esiin tuomista tärkeämpää.

5.5 Yhteenveto

Kokeilemani ryhmätoimintamalli osoitti mahdollisuutensa kulttuurien kohtaamisen mahdollistajana. Se oli kuitenkin liian lyhyt syvälliseen tutustumiseen ja ennakkoluulojen suurempaan purkamiseen. Nyt osallistujien kokemuksena on, että vaikka näyttää erilaiselta, voi silti tuntea ja kokea samanlaisia asioita. Omakohtaisen tutustumisen kautta on saatu käsitys siitä, että kaikilla ihmisillä on samoja tarpeita ja toiveita. Toiseen ryhmään kuuluvat eivät olekaan vain omitusta ja erikoisennäköistä massaa, vaan tuntevia ja ajattelevia yksilöitä. Tiedyt yksilöt ovat nousseet molempien ryhmän jäsenten silmissä toisesta ryhmästä yksilöiksi. Tämän kokemuksen kautta on helppompaa kohdata muihin kulttuureihin kuuluvia ihmisiä avoimesti. Ajatus tuskin siirtyy suoraan muihin toimintaympäristöihin ja laajoihin ihmisryhmiin. Se on kuitenkin herättänyt idean siitä, ettei kaikki vieras ole pelottavaa ja välteltävää, vaan kohtaaminen on mahdollista, kun ihmiset saavat luottamuksen syntymään keskenään. Luottamuksen syntymistä helpottaa selvästi yhteinen kiinnostava aihe, jonka ympärille ihmiset kokoontuvat omasta halustaan ja täysin vapaaehtoisesti.

Kulttuurillisen erilaisuuden kohtaamista yksi valtaväestön tytöistä kuvasi näin: ”Huomasin, että vaikka toinen näyttää erilaiselta, hänellä on samoja ajatuksia ja tunteita.” Tässä toteutui tavoitteeni avata erilaisuuden ja yhtä aikaa samanlaisuuden näkökulmaa ryhmien välillä. Uskon, että tällaiset kohtaamiset opettavat näkemään muita kulttuuriryhmiä yksilöitä sisältävinä ryhminä, ei yhtenä kasvottomana massana, jonka tavat, ajatukset ja tunteet voi määritellä kulttuuritaustan mukaan ihmiseen tutustumatta.

Havaintojeni mukaan ryhmien keskinäisellä määrällisellä tasapainolla oli merkitystä vuorovaikutuksen luontevuudessa. Näenkin, että ryhmiä kootessa tulisi pyrkiä tilanteeseen, jossa molempien ryhmien tyttöjä olisi suunnilleen yhtä paljon. Kun maahanmuuttajatyttöt ovat olleet Suomessa jo pitkään ja saaneet muussa ympäristössä omaehtoisia kontakteja valtaväestön tyttöihin, ei tällä näkökulmalla ole välttämättä niin suurta painoarvoa. Ryhmäni tytöt olivat olleet Suomessa vasta vähän aikaa eikä heillä ollut juurikaan ystävinä valtaväestön tyttöjä. Vierauden tunne suhteessa valtaväestön tyttöihin oli ymmärrettävää. Toisaalta epätasapaino ryhmien välillä näkyi myös silloin, kun paikalla oli enemmän maahanmuuttajatyttöjä. Tärkeä havainto oli se, että myös valtaväestöön kuuluva tyttö voi tuntea itsensä alavastajaksi edustaessaan vähemmistöä ryhmässä. Vaikka tällainen karkea jako ja huomion kiinnittäminen maahanmuuttaja- ja valtaväestön nuorten määrälliseen tasapainoon voi tuntua erottelevalta, oli se havaintojeni mukaan olennainen osa vuorovaikutuksen kehittymistä.

Yksi maahanmuuttajatyttö koki oppineensa ”Mitä suomalaiset ajattelevat asioista. Sitteen on helpompi ymmärtää niitä.” Lause tuo esiin maahanmuuttajatyttöjen kokemuksen suomalaisista yhtenä kasvottomana massana, jonka tapoja ei tunne eikä ymmärrä. Kokemus ryhmässä toimimisesta heidän kanssaan avasi tätä ulottuvuutta hieman. Toisaalta puheessa näkyi edelleen suomalaisten määrittely ”niiksi”. Kyse voi olla vain turkulaisesta tavasta puhua ihmisistä ”se, ne ja niitä”-sanoilla. Keskustelu tilanteessa tuli näkyviin asenteita, joiden mukaan lauseen voi tulkita myös kuvaavan ryhmien välistä kohtaamista. Kommenttia voidaan tulkita dialogin näkökulmasta siten, että kokemuksen jälkeen ollaan osittain edelleen Minä-Se -suhteessa valtaväestöön dialogisen Minä-Sinä -suhteen sijaan. Havaintojeni mukaan näin lyhyt ryhmätoiminta kykeni rakentamaan siltaa ryhmien välille jossain määrin ja aloittamaan lähentymi-

sen. Tässä ajassa ei ollut mahdollista saavuttaa vahvaa yksilötason tutustumista, vaan ryhmät saivat vasta esimakua monikulttuurisesta kohtaamisesta ja ryhmien välinen erottelu säilyi jossain määrin.

Valtaväestön tytöistä osa nosti esiin, että ryhmän koostumuksen muuttuminen häirit- si, ”Kun ei koskaan tiennyt kuka olisi paikalla.” He kyselivät usein ryhmäkertojen alussa ”Eivätkö muut suomalaiset tytöt tulekaan.” Tiettyä varautuneisuutta tällaisissa tilanteissa oli havaittavissa. Näilläkin kerroilla tytöt antoivat paljon hyvää palautetta muille ryhmäläisille, osallistuivat toimintaan aktiivisesti ja pitivät ryhmäkokemustaan hyvänä. Katson tämän osoituksena siitä, että riittävän kiinnostava toiminta veti puo- leensa ja auttoi pääsemään yli peloista ja ennakkoluuloista. Vaikka monikulttuurinen ryhmä merkitsi tässä tilanteessa jonkinasteista uhkaa, ei se ollut este yhdessä toimi- miselle. Toiminnan kautta löytyi yhteys muihin ja ryhmässä olo alkoi merkitä oloa osana Sankarittarien ryhmää, eikä erottelu lopussa ryhmien välillä ollut enää yhtä voimakasta.

Ryhmätoimintaa suunnitellessamme asetimme yhdeksi tavoitteeksi kannustaa tyttöjä jatkamaan toiminnan päätyttyä omaehtoisena vertaisryhmänä Tyttöjen Talolla. Tästä mahdollisuudesta tyttöjä muistutettiin muun muassa jonkun tytön joutuessa jättä- mään ryhmän esimerkiksi harjoitteluun lähdön vuoksi. Kukaan ei tarttunut ideaan mi- tenkään ja oli jo pian nähtävissä, ettei vuorovaikutus tulisi kehittymään näin lyhyessä ajassa sellaiselle tasolle. Myös johtohahmojen puuttuminen teki ajatuksesta mahdot- toman, sillä ryhmän keskuudesta ei missään vaiheessa noussut esiin muiden aktivoi- jaa ja innostajaa. Toiminta perustui tasavertaiselle ja hieman ujolle jakamiselle.

6 POHDINTAA TUTKIMUKSEN HYÖDYNNETTÄVYYDESTÄ JA KEHITTÄMISIDE- OITA

Tärkeä anti tutkimuksellani oli mielestäni se, että monikulttuurinen kohtaaminen on mahdollista ilman perinteisesti monikulttuuriseen toimintaan liitettyjä oman kulttuurin

erityispiirteiden esittelyä, kulttuurieroista keskustelua tai muuta vastaavaa. Kohde-ryhmälle kiinnostava teema kokoaa ihmiset eri kulttuureista yhteisen asian ääreen. Sen ympärillä mahdollistuu kohtaaminen sekä yksilöinä että ryhmän jäsenten niin halutessa, myös kulttuuriensa edustajina. Aikuisten valmiina antamat mallit monikulttuurisuuden käsittelyyn eivät välttämättä kohtaa nuorten tarpeita.

Honkasalon väitöskirjan näkemykset tukevat tulkintaani. Hän kuvaa kiinnostavasti miten monikulttuurisen tanssiryhmän tytöt eivät halunneet asettua heille tarjottuun muottiin opettelemaan vain toistensa kansallistansseja, vaan halusivat lisätä tansseihin enemmän omia persoonallisia ulottuvuuksiaan sekä nuorisokulttuurin mukaisia elementtejä hiphop -maailmasta. Hyvää tarkoittava mahdollisuus antaa nuorten pitää kiinni omasta kulttuuriperinnöstään ja olla ylpeitä siitä, ei avaudukaan nuorten maailmassa sellaisena, vaan osaltaan erottelee tytöt muottiin, johon he eivät tunne kuuluvansa. Hän tuo esiin myös näkemyksen siitä, että monikulttuurisessa työssä maahanmuuttajat asetetaan erityisesti kulttuurinsa edustajan asemaan, eikä samaa näkökulmaa sovelleta valtaväestön edustajiin. Heiltä odotetaan valtaväestöä enemmän halua pitää kiinni perinteistään ja tuoda itseään esiin niiden kautta. Tämä ei välttämättä vastaa nuorten omia haluja rakentaa identiteettiään ja kuvaa itsestään suhteessa muihin nuoriin. (Honkasalo 2011, 147- 172.)

Erään maahanmuuttajatyön yhteisessä päivässä muille valmistamaa oman maansa ruokaa muisteltiin tyttöjen taholta vielä ryhmän lopussa. Sen koettiin avanneen uutta maailmaa muille ja tekona sitä pidettiin ystävällisenä eleenä toisia kohtaan. Tällainen työstä itsestään lähtenyt halu avata kulttuuriaan muille ruoan kautta toimi hyvänä kulttuurien kohtaamisen keskustelun avaajana. Tämä oli ryhmässä ainoa kerta, kun joku tytöistä halusi esitellä jotakin kulttuuristaan. He halusivat säilyä ryhmässä selvästi yksilöinä. Toisaalta elettä arvostettiin kovasti kaikkien muiden taholta, joten katsottiin, että kulttuurien esittely voi toimia myös yhdistävänä tekijänä, kun se lähtee luontevasti nuorista itsestään eikä ohjaajien velvoittamana.

Kulttuurit ja niiden erot kiinnostavat ihmisiä luonnostaan. Mielestäni monikulttuurisia teemapäiviä tärkeämpää olisi luoda tilanteita, joissa nuorilla olisi mahdollisuus oppia tuntemaan yksilöitä eri kulttuureista ja oppia heidän tarinoidensa kautta lisää maail-

man monimuotoisuudesta. Näin vältettäisiin kulttuurien ihailua ja kauhistelua etäältä ottamatta itse selvää mistä niissä todella on kyse.

Kulttuurien teemapäiville voi harkitusti olla silti sijansa. Ryhmätoiminnassa nousi esiin myös tilanteita, joissa ryhmän jäsenten kohtaaminen ei toteutunut siksi, että yhteistä nuorisokulttuuria ei ollut maahanmuuttajanuoren ja valtaväestön nuoren välillä. Pop-kulttuuri näyttelee tärkeää osaa usein valtaväestön nuorten maailmassa ja jonkun siitä tietämättömyys selvästi hämmentää ja turhauttaa heitä. Maahanmuuttajanuoret kokevat samassa tilanteessa ulkopuolisuutta, koska eivät pysty samaistumaan omanikäisiinsä eivätkä osallistumaan keskusteluun. Peruskouluikää vanhempina maahan tulleet nuoret opiskelevat alkuun noin kolme vuotta vain toisten maahanmuuttajanuorten kanssa. Luokan koostumuksesta riippuen on mahdollista, etteivät nuorisokulttuuriin Suomessa kiinteästi liittyvät asiat nouse juuri esiin. Nuorten kotoutumisen kannalta näiden asioiden kevyt sisällyttäminen ensimmäisten opiskeluvuosi-en kulttuuriopetukseen olisi mielestäni merkittävää.

Nuorisotyössä teemapäivien ideaa voisi laajentaa niin, että niissä olisi tilaa myös valtaväestön nuorille esitellä omaa nuorisokulttuuriaan. Samoin maahanmuuttajanuorilta voisi kysellä miten nuorisokulttuuri heillä erottuu aikuisten kulttuurista, mitä se pitää sisällään ja miten vanhemmilta saatuja malleja pyritään heillä muokkaamaan oman näköisiksi ”nuorten jutuiksi”. Ryhmäkeskusteluissa tuli hyvin esiin, että vaikka monissa ryhmän maahanmuuttajatyttöjen lähtömaissa ei ole yhtä näkyvää nuorisokulttuuria kuin länsimaissa, on sielläkin nuorilla tarve erottua omana ryhmänään. Tällaisilla keskusteluilla kulttuurien vuorovaikutusta ja yhteisymmärrystä vahvistettaisiin nuorten omista lähtökohdista käsin.

Pienryhmätoimintaan sitoutuessaan ihmiset osoittavat halunsa olla tekemisessä keskenään ja käsitellä yhteistä teemaa. Tämä vapaaehtoinen sitoutuminen alentaa itessään muussa arjessa koettavia ennakkoluuloja. Kokeilemani malli ei luultavasti toimisi avoimesti ennakkoluuloisten ryhmien kanssa, sillä kohtaamisen ryhmässä mahdollistivat juuri vapaaehtoisuus ja tyttöjen oma halu sitoutua yhteiseen toimintaan. Avointa rasismia tuskin voitaisiin helposti vähentää tällaisella toiminnalla, vaikka juuri yksilötason kohtaaminen ja yhteisten tunteiden jakaminen saattaisi lisätä

empatiaa sekä yhteenkuuluvuutta rasististen valtaväestön nuorten ja maahanmuuttajanuorten välillä. Jos löytyisi jokin molempia ryhmiä todella vahvasti kiinnostava teema, mahdollisuudet sitoutumiseen voisivat olla olemassa. Ryhmä tulisi koota eri kouluissa käyvistä nuorista vapaa-ajalle, jolloin koulun roolimaailma ei lukitsisi kanssakäymistä. Souton väitöskirjassa kuvataan hyvin, miten koulumaailman hierarkia tulee näkyviin nuorisotalolle ryhmäytymään tuodun monikulttuurisen luokan toiminnassa. Oman aseman pönkitys muiden silmissä estää tehokkaasti toiminnallisiin menetelmiin mukaan heittäytymisen vältettäviin kuuluvien nuorten kanssa eikä omaa asemaa koulun hierarkiassa uskalleta vaarantaa lähestymällä toisen ryhmän edustajia. (Souto 2011, 31–32.)

Toiminnallisuuden kautta on mahdollista alentaa kielellisiä haasteita kohtaamisessa, mutta ei poistaa kokonaan. Yhteisten merkitysten synnyttäminen vaati opinnäytetyöni ryhmässä yhteistä kieltä ja ilman sen käyttöä syntyi ulossuljetuksi tulemisen kokemuksia. Toiminnallisuudessa tulee myös muistaa että symboliikka ja käsitteet eroavat paljon eri kulttuureissa, joten ilman riittävää yhteistä kieltä on mahdollista synnyttää suuria väärin käsityksiä ryhmän jäsenten kesken. Toiminnallisuus poistaa hyvin jännitteitä ja toimii kohtaamisen lähentäjänä ryhmissä. Se on sen vuoksi varteenotettava väline myös monikulttuurisuuskasvatuksessa.

Kokeilemani malli toimii kevyen kohtaamisen mahdollistajana ja voi sellaisenaan tuoda arvokkaan kokemuksen kulttuurien välisestä kohtaamisesta. Syvällisemmän kohtaamisen mahdollistamiseen tarvittaisiin selvästi pidempi aika. Esimerkiksi lukuvuoden kestävä ryhmä kautta syvempi kohtaaminen ja tietoisuus kulttuurien kohtaamisen mekanismeista toteutuisivat paremmin.

LÄHTEET

Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. 1.painos. Ryttylä: My generation.

Alitolppala-Niitamo, Anne 2010. Perheen akkulturaatio ja sukupolvien väliset suhteet. Teoksessa Maahanmuutto ja sukupolvet. Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (toim.). Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry/Nuorisotutkimusverkosto. 45–64.

Eischer, Heli & Tuppurainen, Jonna 2009. Tyttöjen Talo on kuin avoin koti. 1.painos. Helsinki: Setlementtinuortenliitto ry.

Haarakangas, Kauko 2008. Parantava puhe. 1.painos. Vihtijärvi: Magentum oy.

Harinen, Päivi 2005. Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa- aika ja kansalais-toimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti. Helsinki: Nuorisotutkimus- verkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisut. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/mitahantekis.pdf>. viitattu 22.3.2012.

Hedman, Johanna 2011. Käytäntöä ja kohtaamista. Turun Tyttöjen Talon kävijöiden- kokemuksiä toimintaan osallistumisen vaikutuksista. 1.painos. Turku: Sosiaalietei- den laitos Turun Yliopisto.

Heikkilä, Jorma & Heikkilä, Kristiina 2000. Dialogi. Avain innovatiivisuuteen. 1- 2.painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Hirsjärvi, Sirkka. Tutkimustyytit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Havainnointi. Teoksessa Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. 6 painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 199–204.

Honkasalo, Veronica 2011. Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä. 1.painos. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Huttunen, Laura, Löytty, Olli & Rastas, Anna 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia ja ylirajaisia suhteita. Teoksessa Huttunen, Laura, Rastas, Anna & Löytty Olli (toim.). Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. 1.painos. Tampere: Vastapaino oy. 16–40.

Kyntäjä, Eve. Venäläisten ja virolaisten leimautumiskokemuksia. Stigma syntyy vuorovaikutuksessa. Teoksessa Paananen, Seppo (Toim.) 2005. Maahanmuuttajien elämää Suomessa. 1.painos. Helsinki: Tilastokeskus. 154–156.

Levamo, Pauliina 2007. Omaa elämää etsimässä. Mikä muuttui- Mikä muutti? Teoksessa Heikkinen, Alpo, Levamo, Pauliina, Parviainen, Maaret, & Savolainen, Aili. Näe minut-kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. 1.painos. Helsinki: Heikki Waris-instituutti. 130–152.

Matikainen, Jari & Puro, Ulla 2000. Dialogi. Yhdessä ajattelemisen taito. 1.painos. Helsinki: Työväensivistysliitto TSL ry.

Niemistö, Raimo 2007. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 7.painos. Helsinki: Helsinki University Press/ Palmenia.

Nokelainen, Essi & Toikander, Terhi 2006. Ohjattu pienryhmätoiminta osana nuorisotyötä. Perusteluita toiminnan tehokkuudelle. opinnäytetyö. 1.painos. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Ojanen, Karoliina 2011. Katsaus tyttötutkimuksen suomalaiseen historiaan ja keskusteluihin. Teoksessa Aaltonen, Sanna, Mulari, Heta & Ojanen, Karoliina (toim.). Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen. 1.painos. Tampere: Osuuskunta vastapaino. 9-43.

Parviainen, Maarit 2007. Luovasti sisäänpäin. Miksi ryhmiä? Teoksessa Heikkinen, Alpo, Levamo, Pauliina, Parviainen, Maaret, & Savolainen, Aili. Näe minut-kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. 1.painos. Helsinki: Heikki Waris-instituutti. 192–203.

Pennington, Donal C 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. 1.painos. Helsinki: Gaudemus Kirja/Oy Yliopistokustannus University press Finland.

Pollari, Jorma & Koppinen, Marja- Leena 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. 1. painos. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Salo-Lee, Liisa, Malmberg, Raija & Halinoja, Raimo 1996. Me ja muut. Kulttuurien välinen viestintä. 2.painos. Helsinki: Yleisradio oy.

Savolainen, Aili 2007. Draama puree, purkaa ja parantaa. Synnymme ryhmään. Teoksessa Heikkinen, Alpo, Levamo, Pauliina, Parviainen, Maaret, & Savolainen, Aili. Näe minut-kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. 1.painos. Helsinki: Heikki Waris-instituutti. 161–165.

Souto, Anne-Mari 2011. Arkipäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. 1.painos. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Setlementtinuortenliitto 2011 a. Sukupuolisensitiivinen työ. Viitattu 29.11.2011. <http://www.setlementtinuoret.fi/index.phtml?s=36>

Setlementtinuortenliitto 2011 b. Tyttö- ja poikatyö. Viitattu 29.11.2011
<http://www.setlementtinuoret.fi/index.phtml?s=37>

Suomen Setlementtiliitto 2011. Setlementti-monikulttuurinen työ. Viitattu 29.11.2011.
http://www.setlementti.fi/setlementtiliitto_ry/setlementtityo/monikulttuurinen_työ/

Turun Tyttöjen Talo 2012 a. Tavoitteet. <http://www.mimmi.fi/2011/tavoitteet.html>. Viitattu 30.1.2012.

Turun Tyttöjen Talo 2012 b. Toimintamuodot.
<http://www.mimmi.fi/2011/toimintamuodot.html>. Viitattu 30.1.2012.

Österlund, Mia 2011. Kaunokirjallisuuden tyttölaboratorio. Teoksessa Aaltonen, Sanna, Mulari, Heta & Ojanen, Karoliina (toim.). Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen. 1.painos. Tampere: Osuuskunta vastapaino. 213–248.